

GONZO NESH!

Tyttöjen kerho Hosainan kuurojen koululla

Outi Korva ja Katja Tolonen

Opinnäytetyö, syksy 2009

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

kirkon diakoniatyöntekijän virkakelpoisuus,

kirkon nuorisotyöohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Korva, Outi & Tolonen, Katja.

Gonzo Nesh! Tyttöjen kerho Hosainan kuurojen koululla. Helsinki syksy 2009, 80 s, 23 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsingin toimipiste, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK), + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus/diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on tehty kehittämishankkeena Suomen Lähetysseuran ulkomaankohteelle Etiopiassa. Työn tavoite oli tukea Ethiopian Evankelisen Mekane Yesus -kirkon ylläpitämän kuurojen koulun 8-10 luokkalaisten tyttöjen kasvua ja itsetuntoa. Kehittämishankkeen päämäärä oli toteuttaa voimauttava tyttöjen kerho kohderyhmälle kevään 2009 aikana.

Työskentelyprosessi alkoi keväällä 2007. Kehittämishanke muovattiin kansainvälisen harjoittelun kohteen tarpeisiin sopivaksi. Korva ja Tolonen suorittivat ulkomaan harjoittelun keväällä 2009 Etiopiassa, Hosainan kuurojen koululla. Materiaalia kerhojen sisältöön tuotettiin paikan päällä kohderyhmän tarpeista lähtien. Kerhojen lähtökohtana oli raamatullinen ihmiskäsitys.

Kehittämishanke koostui yhdeksästä kerhokerrasta. Työmenetelminä käytettiin draamaa, piirtämistä, valokuvausta ja avointa keskustelua. Kerhojen rakenteeseen ja toteutustapaan tehtiin muutoksia edellisten tapaamiskertojen perusteella. Havainnointiin käytettiin päiväkirjaa, ryhmän tarkkailua ja valokuvausta. Osana hanketta jokaisesta työstä otettiin voimauttavia valokuvia. Hankkeen alkaessa kohderyhmä täytti avoimen kyselylomakkeen jonka avulla oli tarkoitus saada käsitys siitä, miten tytöt itsensä näkivät ja millaisia ajatuksia heillä oli tulevaisuudesta. Kyselylomake täytettiin myös hankkeen loputtua. Teimme arviointia koko hankkeen ajan.

Kyselylomakkeen vastauksista saatiin tietoa siitä, että tytöt kokivat tulevansa kohdelluiksi tasa-arvoisesti koulussa opettajien ja koulutovereidensa puolelta. Monissa perheissä sisarukset osasivat jonkin verran viittomia. Tyttöjen mielestä he olivat lahjakkaita kädentaitoja vaativissa aineissa. Lisäksi heidän näkemykset tulevaisuuden mahdollisuuksistaan suhteessa työllistymiseen ja perheen perustamiseen olivat toiveikkaat. Hosainan kuurojen koululla on ollut merkityksellinen vaikutus tyttöjen itsetuntoon.

Asiasanat: Etiopia, kehittämishanke, voimaantuminen, tytöt, kuurous, raamatullinen ihmiskäsitys

ABSTRACT

Korva, Outi and Tolonen, Katja.

Gonzo Nesh! Girlsø Club at Hossanaø School for the Deaf 80 p, 23 appendices. Language: Finnish. Helsinki, autumn 2009.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work/ Diaconia. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis was done as a development project commissioned by the Finnish Evangelical Lutheran Mission in Ethiopia. The aim of the thesis was to support the growth and self-esteem of girls from 8th up to 10th grade at Hossanaø School for the Deaf. The school is maintained by Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY). The goal of this development project was to realize empowering meetings for the target group during the spring of 2009. The subject of the thesis was tailored according to the needs of the target group as well as the contents of the meetings and the materials. The basis of the contents was grounded in the biblical idea of man.

The development project consisted of nine group meetings with the girls. Drama, drawing, photography and open discussion were used as working methods. Changes were made in the structure of the girlsø group on the grounds of previous group meetings. Observation, photography and keeping a journal were used as methods of observation. As a part of the project, empowering photographs were taken of each of the girls. In the beginning of the project, the target group filled out an open questionnaire that provided some insight in the way that the girls looked at themselves and their future. The questionnaire was also used at the end of the project.

Based on the responses, the girls felt to be equally treated at school by their teachers as well as their peers. In most families, siblings were able to communicate through sign language. According to the girls, they were gifted regarding arts and crafts. Additionally, their views on their future were optimistic. The influence of the Hossanaø School for the Deaf has been remarkable regarding the girlsøself-esteem.

Keywords: Ethiopia, development project, empowerment, deafness, biblical idea of man

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 ETIOPIA	9
2.1 Naisten asema Etiopiassa.....	11
2.2 Vammaisten asema Etiopiassa	13
2.3 Vammaisen naisen asema Etiopiassa	15
3 KUUROUDESTA.....	17
3.1 Kuurouden syyt ja luokitukset	17
3.2 Kuuron lapsen kehitys	19
3.3 Kuurojen oikeudet ja mahdollisuudet Etiopiassa.....	20
4 VOIMAANTUMINEN	22
4.1 Käsitteen avaus	22
4.2 Itsetunto ja minäkuva	23
4.3 Voimauttava valokuvaus	23
4.4 Draamatyöskentely.....	24
4.5 Oman elämän kuvittaminen.....	25
5 TYTÖSTÄ NAISEKSI	27
5.1 Ympärileikkaus	27
5.2 Raamatun naiskäsitys	28
6 HOSAINAN KUUROJEN KOULU KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	30
7 PROSESSIN KUVAUS	31
7.1 Työskentelyprosessin alkuvaihe	31
7.2 Kehittämishankkeen sisällön suunnittelu	32
7.3 Kommunikointi tyttöjen kanssa	33
7.4 Raamattu kerhojen perustana.....	33
7.5 Valokuvaus	34
7.6 Kyselylomake	35
7.6.1 Kyselylomakkeen laadinta.....	35
7.6.2 Kyselylomakkeen täyttäminen.....	36
7.6.3 Kyselylomakkeen tuloksia.....	37

8 KERHOJEN TOTEUTUS.....	38
8.1 Ensimmäinen kerhokerta	38
8.2 Toinen kerhokerta	39
8.3 Kolmas kerhokerta	40
8.4 Neljäs kerhokerta	42
8.5 Viides kerhokerta	43
8.6 Kuudes kerhokerta	44
8.7 Seitsemäs kerhokerta.....	46
8.8 Kahdeksas kerhokerta.....	47
9 HAVAINTOJA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	49
10 ARVIOINTI.....	51
10.1 Hankkeen tavoitteiden toteutuminen.....	51
10.2 Eettisyys.....	51
10.3 Ammatillisuuden arviointi	53
LÄHTEET	55

LIITE 1: Kehityshankkeen aikataulu

LIITE 2: Kyselylomake

LIITE 3: Olet ainutlaatuinen

LIITE 4: Jumalalla on sinulle suunnitelma

LIITE 5: Ystävyys

LIITE 6: Seksi & Seurustelu

LIITE 7: Seksuaalinen hyväksikäyttö & tyttöjen ympärileikkaus

LIITE 8: Eyerus

LIITE 9 Zehara

LIITE 10: Tirunesh

LIITE 11: Asedegech

LIITE 12: Degefa

LIITE 13: Desta

LIITE 14: Ejigayehu

LIITE 15: Lemlem

LIITE 16: Wosene

LIITE 17: Samrawit

LIITE 18: Leilte

LIITE 19: Meheret

LIITE 20: Selam

LIITE 21: Zebiba

LIITE 22: Tseganesh

LIITE 23: Meheret

1 JOHDANTO

Etiopialla on vahva kristillinen menneisyys ja historia. Se on yksi maailman köyhimmistä maista, ja sen asukkaat ovat joutuneet kohtaamaan nälänhätää ja sisällissotaa. Naisten, lasten ja vammaisten asema on huono. Vaikka tilanne on parantunut, saimme kuulla, että kuuroista lapsista vain noin kolme prosenttia pääsee kouluun.

Etiopian lounaisosassa, oman arviomme mukaan noin 200 kilometrin päässä pääkaupungista Addis Abebasta, sijaitsee Hosainan kaupunki. Hosainan kaupungissa toimii kuurojen koulu, jossa opiskeli keväällä 2009 yhteensä 174 oppilasta, kolmasosa heistä oli tyttöjä. Outille oli tarjottu kansainvälisyysharjoittelupaikkaa Suomen Lähetysseuran kautta Etiopiaan, minne hän oli myös tekemässä opinnäytetyötä. Katja lähti heti kysytessä mukaan matkalle tuntemattomaan.

Meillä kummallakaan ei ollut ennalta paljon tietoa kuuroudesta. Meille oli tärkeää, että opinnäytetyöstämme olisi konkreettisesti jotain hyötyä jollekin, eikä projektia tehtäisi vain pölyttymään arkistoihin. Kun opinnäytetyö ajan myötä täsmentyi koskemaan kuuroja tyttöjä Etiopiassa, Mekane Yesus -kirkon ylläpitämässä kuurojen koulussa, kiinnostus heräsi kuurojen tyttöjen tilanteen kartoittamiseen. Etsimme kirjoista ja Internetistä yleistietoa naisten asemasta sekä kuurojen mahdollisuuksista työhön ja koulutukseen. Kuurojen tyttöjen tilanne sisältää sekä naisena olemisen ongelmat että kuuroudesta johtuvat rajoitteet etiopialaisessa yhteiskunnassa. Halusimme kehityshankkeemme kautta lisätä näiden kuurojen nuorten naisten voimavaroja ja vahvistaa heidän itsetuntoaan.

Hanke koostui 9 kerhokerrasta. Käsiteltävät aiheet valittiin tyttöjen lähtökohdat ja tilanne huomioon ottaen. Tavoitteenamme oli pitää kuurojen koulun tytöille piiriä tai kerhoa, jossa he voisivat avoimesti keskustella ja käydä läpi naiseuteen ja elämään liittyviä, jopa vaiettuja kysymyksiä sekä auttaa rakentamaan tervettä kristillistä itsetuntoa.

Opinnäytetyön ensimmäinen osa käsittelee naisten asemaa ja kuurojen mahdollisuuksia ja oikeuksia Etiopiassa. Teoriaosioon on koottu yleistietoa Etiopiasta ja kuuroudesta sekä pyritty antamaan kuva Hosainan kuurojen koulusta. Toisessa osassa opinnäytetyötä

kuvataan kohderyhmä, työmenetelmät ja niiden teoreettiset taustat sekä syvennyttään kerhojen rakenteeseen ja sisältöön. Useimmista kerhokerroista on olemassa tukipaperit, jotka löytyvät liitteistä. Kerhojen teemat käsittelevät kohderyhmälle tarpeellisia aiheita, mutta ovat sovellettavissa myös muihin toimintaympäristöihin.

Miettiessämme kerhon sisältöä ja tapaamiskertojen aiheita lähtökysymyksemme olivat seuraavat: Miten tyttöjen ajatuksiin vaikuttaa se, että he ovat kuuroja? Vaikuttaako vamma esimerkiksi tulevaisuuden suunnitelmiin ja sosiaalisiin kontakteihin? Miten heihin suhtaudutaan koulun ulkopuolella? Ovatko he tasavertaisia muiden perheenjäsenten kanssa? Johtuuko mahdollinen epätasa-arvo heidän sukupuolestaan vai kuuroudesta?

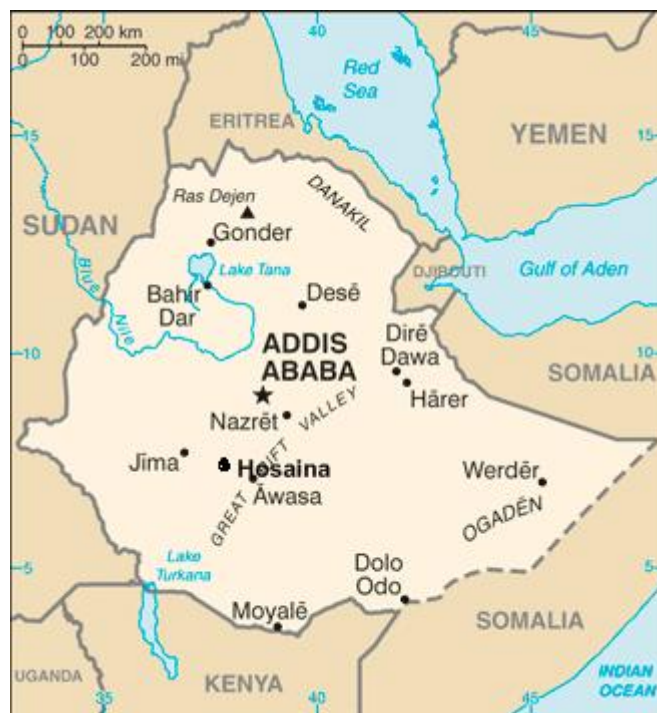
Käytimme havainnointimenetelmänä ryhmän tarkkailua, ja havainnointivälineinä draamaa, valokuvausta ja piirustuksia. Tyttöjen ääntä ja näkökulmaa elinympäristöönsä ja elämään toimme esille kyselylomakkeiden avulla. Koska saamamme tietojen mukaan Afrikassa kuurojen asema on huono ja heitä pidetään alempiarvoisina, halusimme ensimmäisellä kerhokerralla kyselylomakkeen avulla saada selville, millainen on nuorten tyttöjen käsitys omasta itsestään, ja toistimme saman kyselyn viimeisellä kerhokerralla. Kyselylomake oli englanniksi, ja ensimmäisellä kokoontumiskerralla ohjaajamme tulkasi kysymykset viittomakielellä. Kun kysely oli toteutettu toisenkin kerran, vertasimme vastauksia ja katsoimme, onko tapahtunut muutosta siinä, miten tytöt näkevät ja kokevat itsensä.

Antamalla tietoa ympärileikkauksen haitoista ja vaaroista olimme osaltamme ehkäisemässä haitallisen käytännön jatkamista tuleville sukupolville. Etiopiassa naiset ovat niitä, jotka vievät tyttärensä ympärileikattaviksi. Tietoa lisäämällä ja levittämällä sitä eteenpäin ympärileikkauttaminen toivottavasti tulevaisuudessa loppuu kokonaan. Kyselemällä ja keskustelemalla tulevaisuudesta, tyttöjen haaveista työn ja perheen näkökulmista tytöt saivat realistisen kuvan omista mahdollisuuksistaan. Selvitimme yhdessä kuurojen rajoituksia ja niiden syitä. Rohkaisimme tyttöjä rikkomaan ympäristön ennakkoluuloista johtuvia rajoituksia, muun muassa liittyen työelämään ja opiskeluoikeuksiin. Kukaan muu ei aja kuurojen, varsinkaan naisten oikeuksia paitsi asianomaiset itse. Tytöt voivat olla tienraivaajia tuleville sukupolville. Nykypäivänä kuuroilla ei ole Etiopiassa edes oikeutta ajaa autoa. Puuttumalla epäkohtiin, asioihin voidaan saada muutosta.

2 ETIOPIA

Etiopia sijaitsee Itä-Afrikassa. Sen rajanaapureita ovat Somalia, Eritrea, Sudan, Kenia ja Djibouti. Väestö koostuu monesta etnisestä ryhmästä, joilla jokaisella on oma kieli tai murre. Maan suurimmat kielet ovat amhara ja oromo. Virallinen kieli on amhra. Etiopian maasto on myös moninaista, korkeudet vaihtelevat 116 metristä 4,620 metriin meren pinnan yläpuolelle. (Unicef a). Maan suurimmat uskonnot ovat kristinusko ja islam. Kristittyjä maassa on arviolta 60,8 % ja muslimeja 32,8 %. Suurin osa kristityistä on luterilaisia. (Ulkoasiainministeriö.)

Kuva 1: Etiopian kartta (Central Intelligence Agency)

Etiopia on kuluneiden vuosien aikana usein ollut julkisuudessa surullisten kuvien ja uutisten takia. Vaikka Etiopian taloudellinen ja rakenteellinen kehitys onkin viimeisten vuosien aikana ollut nousujohteista, se ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että tavallisen ihmisen arkipäivää värittää nälkä ja köyhyys. Jopa 39 % väestöstä elää köyhydessä, eli alle 1,25 dollarilla päivässä. Maa kykenisi tuottamaan kaikille asukkailleen (n.85 miljoonaa) ravintoa, mutta esimerkiksi kastelu- ja viljelymetodit ovat siihen liian alkeellisia. Puhtaan veden puutteesta johtuen 58 % etiopialaisista joutuu käyttämään likaista vettä ravinnokseen, josta seuraa terveydellisiä ongelmia. (Ulkoasianministeriö 2006.)

Välimatkat ovat pitkiä, ja varsinkin maaseudulla kulkeminen on vaikeaa ilman kunnan teitä. Vedenhakumatkat ja lasten koulumatkat saattavat kestää kävellen tuntikausia. Kliinikoita, kaivoja ja kyläkouluja on rakennettu ja perustettu paljon myös suomalaisten verorahoilla.

Äitiysneuvolatoiminta saavuttaa lähes kaikki synnyttävät naiset, mutta yhä edelleenkin lapsikuolleisuus on suurta. Tuhatta terveenä syntynyttä lasta kohtaan kuolee 164 ennen viisivuotissyntymäpäiväänsä. Lapset syntyvät edelleen usein kotona ilman asianmukaista hygieniää tai apua. 100 000 synnyttäneen kohden vuosittain kuoleekin 720 äitiä. Puutteellinen hygienia, vanhat uskomukset ja pitkä matka lähimmälle klinikalle tai sairaalaan aiheuttavat usein kuoleman. Ihmisiä kuolee edelleenkin sairauksiin, jotka voitaisiin parantaa yksinkertaisella lääkityksellä. (Ulkoasianministeriö 2006.)

Etiopian väestöluku on arviolta 85 miljoonaa. Arviot HIV-tartunnan saaneista vaihtelevat lähteestä riippuen 0,9-5,3 % välillä. (Suomen Lähetysseura; Plan.) Unicefin arvion mukaan vuonna 2007 15649 vuotiaista oli 2,1 oli HIV. Neljä miljoonaa lasta ovat orpoja, yli ½ miljoonaa heistä ovat jääneet orvoiksi AIDS:in seurauksena (Unicef b). Tämä on lisännyt vanhusten taakkaa, isovanhemmat joutuvat huolehtimaan ja elättämään lastenlapsiaan.

Suomen evankelisluterilainen kirkko tekee paljon yhteistyötä paikallisen Mekane Yesus-kirkon kanssa, yhteisiä projekteja on tällä hetkellä esimerkiksi kasvatus- ja terveydenhuolto- sekä kaivojenrakennusprojektit. Useat suomalaiset lähetysjärjestöt, kuten Suomen Lähetysseura, Suomen evankelinen kansanlähetys, Fida sekä Kylväjä tekevät maassa lähetys- ja kehitysyhteistyötä kumppaniseurakuntien kanssa.

Ainoastaan 36 % aikuisväestöstä ovat lukutaitoisia, 15624-vuotiaiden kohdalla luvut vaihtelevat miesten ja naisten välillä. Nuorista miehistä 67 % osaa lukea, kun taas naisten osuus on 39 %. (Unicef b.) 2,4 miljoonaa 15618 ikäisistä tytöistä eivät ole kirjoilla missään koulussa johtuen erinäisistä ekonomisista ja sosiaalisista syistä. (Unicef c.)

Peruskoulutus on kasvun ja kehityksen voimakkain tekijä. Luku- ja kirjoitustaidon ohella koulussa opitaan myös muita elämäntaitoja. Kouluun pääsemättömyys eristää vallitsevasta yhteiskunnasta, eikä anna mahdollisuuksia elämässä etenemiseen. Koulutus on katalysaattori, joka vaikuttaa koko yhteiskunnan kestäväan kehitykseen. Kehitysmaissa ilmaisen koulujärjestelmän tarjoamiseen kaikille ei ole mahdollisuutta nopean väestönkasvun ja suurien perhekokojen takia. Vaikka lasten koulutus olisikin pidemmällä aikavälillä perheen toimeentulon kannalta edullisempaa, perheet käyttävät lapsia mieluummin apuna kotitöissä. Kun lapsia on paljon, kaikki resurssit menevät ruoan ja muiden välttämättömyyksien hankkimiseen, eikä vanhemmilla ole resursseja lähettää lapsia kouluun. Koulunkäynti on usein maksullista, ja vaikka itse koulu olisikin maksutonta, perheellä ei välttämättä ole varaa kustantaa koulunkäyntiin tarvittavia tarvikkeita, koulupukua, kenkiä ja kirjoja. (Tuominen 2002, 8610.)

2.1 Naisten asema Etiopiassa

Kaupunkilaisnaisista noin puolet käy töissä kodin ulkopuolella. Palkkatyössä käyvien kaupunkilaisnaisten määrä kasvaa koko ajan. Maalla naisten asema on hankalampi. 70 % naisista tekee työtä kotona palkatta. Lähes 30 % heistä saa lisäksi vähän tuloja esimerkiksi myymällä käsitöitä. (United Nations Development Programme, 2006.) Naisista lukutaidottomia on keskimäärin 68 % (miehistä 52 %), maaseudulla jopa 90 %. (Ulkoasiainministeriö 2006.) Maaseudulla vain noin joka kymmenes tyttö osaa lukea. Pojat pääsevät maaseudullakin useammassa tapauksessa kouluun. Kyläkouluissa yhdellä luokalla saattaa olla 120 oppilasta, ja koulua käydään kahdessa vuorossa, ilt- ja aamuvuorossa. Perheet ovat suuria, koska maassa on vasta lyhyen aikaa tunnettu käsite perhesuunnittelu, joten kouluun pääseminen on lapselle kuin lottovoitto. Perheen täytyy maksaa koulumaksu ja hankkia koulupuku, mutta koska kaikilla perheillä ei ole varaa edes päivittäiseen ruokaan, vain vähän yli 60 % lapsista pääsee kouluun (Ulkoasiainministeriö 2006). Ainoastaan pääkaupungissa tyttöjen koulunkäynti on poikia yleisempää. Vain 65 % koulun aloittaneista pääsee viidennelle luokka-asteelle. Yläastetta käy pojista 23 ja tytöistä 15 %. Korkeakoulussa opiskelee 0,2 % väestöstä. Naisia on määrästä vain 15 %. (Unicef b). Perheen joutuessa valitsemaan, kuka pääsee opiskelemaan, pojat yleensä ovat etusijalla. Tytöt jäävät useimmissa tapauksissa auttamaan äitiä kotiaskareissa.

Tyttöjen ja naisten koulutus on paras investointi kehitykseen. Tyttöjen koulunkäynti vähentää lapsikuolleisuutta, edistää poliittista vakautta ja maatalouden tuottavuutta ja vaurauden tasapuolisempaa jakautumista. Koulutetut naiset avioituvat ja hankkivat lapsia myöhemmin ja saavat vähemmän lapsia. Kun lapsiluku on alhaisempi, elinolosuhteet ovat paremmat ja lapset terveempiä. Koulutetut äidit laittavat todennäköisemmin omatkin lapsensa kouluun. (Tuominen 2002, 11.)

Uskon, että naisten käsissä on Etiopiassa kehityksen avaimet, sillä naiset hoitavat kodin, laittavat ruuan, hankkivat polttopuut ja huolehtivat lapsista. -Progynist-järjestön johtaja Netsanet Mengistu. (Ulkoasiainministeriö 2003.)

Saharan eteläpuolisessa Afrikassa yleisin kuolinsyy on HIV/aids. Sen myötä HIV/aids-orpojen määrä on kasvanut viime vuosina. Vanhempien kuolema johtaa yleensä siihen, että tytöt joutuvat lopettamaan koulun kesken ja huolehtimaan nuoremmista sisaruksista. Koulusta poisjääminen lisää lapsiprostituution, rikollisuuden ja huumeidenkäytön riskiä. (Tuominen 2002, 8.)

Naisten huonompi asema näkyy usein lainsäädännössä, jossa nainen alistetaan lapsen asemaan. Tämän lisäksi perinnelait elävät lainsäädännön rinnalla (Vohlonen-Cordova, 2001,8). Oikeuksien puuttuminen johtaa siihen, että naiset ovat epätasa-arvoisessa neuvotteluasemassa perheissä ja yhteiskunnassa. Naisen arvo määräytyy siitä, kuinka hyvin hän hoitaa vaimon ja äidin velvollisuudet. Naisena oleminen sisältää paljon fyysistä työtä: kahvin, jauhon ja mausteiden jauhamista käsin, painavien lastien kantamista pitkiä matkoja, kodin siivoamista jne. (Gillespie 2003, 85.)

Sukupuolten tasa-arvon kulmakivi on koulutus. Koulutus mahdollistaa naisten ja tyttöjen osallistumisen yhteiskunnan toimintaan tasavertaisina jäseninä, haastaa perinteiset sukupuoliroolit ja parantaa siten sekä omaansa että perheensä elämää. Koulutetuilla naisilla on mahdollisuudet myös omiin tuloihin, jotka he useimmiten käyttävät perheen hyvinvoinnin lisäämiseen. (Tuominen 2002, 12.)

Afrikassa noin 60 % lapsityöläisistä on kodin ulkopuolella työskenteleviä tyttöjä. Näiden tyttöjen arkeen liittyy usein fyysistä ja seksuaalista hyväksikäyttöä. (Vohlonen-Córdova 2001, 10). Etiopiassa tyttöjen ja naisten seksuaaliterveyden pahimmat uhat

ovat tyttöjen sukupuolielinten silpominen, raiskaukset, prostituutio köyhyyden takia, lapsiavioliitot, varhainen äitiys sekä sukupuolitaudit. Tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpominen toivottavasti häviää seuraavien vuosikymmenten aikana kokonaan ja myös tytöt pääsevät kouluun ja työelämään. Saimme itse paikallisiin tutustuessa huomata, että perhesuunnittelu on vapauttanut naisia kodin ja lastenhoidon taakasta ja isät osallistuvat entistä enemmän kotitöihin.

Naiset menevät miehiä nuorempana naimisiin ja aloittavat sukupuolielämän aikaisemmin. Tästä seuraa, että HIV/aids on paljon yleisempää nuorilla naisilla kuin miehillä. Naimisiinmeno ikäraja tytöille on Etiopiassa 15 vuotta, ja pojille 18. (Vohlonen-Córdova 2001, 12).

2.2 Vammaisten asema Etiopiassa

Etiopiassa vuonna 1995 tehdyn kyselyn mukaan 2,95 %:lla väestöstä on jokin vamma. Tämä on maassa ensimmäinen kartoitus vammaisten määrästä. Vammaisista 14,9 % ovat kuuroja tai kuulovammaisia. (Teferra 2005, 3.) Luku voi olla harhaanjohtava, koska kaikki eivät mahdollisesti halua kertoa perheen jäsenensä vammasta.

Asenteet vammaisia kohtaan vaihtelevat riippuen vammasta, asuinalueesta ja ihmisten koulutuksen tasosta. Näkyvälle vammalle on helpompi tuntee empatiaa kuin kuuroudelle. Sokeilla ja fyysisesti vammautuneilla ovat paremmat olot kuin kuuroilla ja kehitysvammaisilla. Fyysinen vamma näkyy ulospäin ja on helppo päätellä, mihin henkilö on kykeneväinen. Näkymättömästi vammautuneiden mahdollisuuksia työllistymiseen on vaikeampi ymmärtää. Etenkin perheen jäsenille vammaisen lapsen hyväksyminen tuottaa usein ongelmia. Vammaa ei tahdota hyväksyä, vaan siitä yritetään usein päästä eroon erilaisin keinoin. Seurauksena lapsella on yhä vaikeampi sopeutua ja hyväksyä vammansa todellisuus. (Dolisso 2000, 25.)

Yksilön ja ympäristön vuorovaikutus eri vaiheissa ovat toisistaan riippuvaisia. Läheisyyden kokeminen ja rakastetuksi tulemisella lapsuudessa on pitkäaikaiset vaikutukset lapsen persoonan kehitykseen. Lapsen edunmukaista olisi oppia kunnioittamaan moni-

naisuutta, hyväksymällä, välittämällä, antamalla rakkautta ja tukea vammaiselle lapselle. Valitettavasti suurimmalta osalta Etiopian vammautuneilta lapsilta tällainen elinympäristö puuttuu. Vammautuneet lapset kokevat emotionaalista ja sosiaalista puutetta, kuten myös laiminlyöntiä ja hylkäämistä. Perheen tuki on usein puutteellista ja kavereisuhteet ovat hyvin rajattuja. Yllä mainitut tekijät laittavat vammaiset lapset riskiryhmään kehittää myös psyko-sosiaalisia ongelmia. (Teferra 2005, 8.) Vanhempien ero on yleisempää niissä perheissä, joissa on erityistarpeita vaativia lapsia. Näissä perheissä on myös yleisempää, että lasta pahoinpidellään. Vanhemmat ovat avuttomia, stressaantuneita ja toivottomia. Heillä ei useinkaan ole tietoa lapsensa vammasta. Tämän takia yhteiskunnan valistaminen on tärkeä osa työtä vammaisten elinolojen parantamiseksi. (Teferra 2005, 85.)

Desta Dolisso on tehnyt Joensuun yliopistoon tutkimuksen, joka kohdistuu Etiopian vammaisryhmiin. Tutkimukseen kuuluvaan kyselyyn osallistui 4227 henkilöä ja heiltä kysyttiin ajatuksia ja mielipiteitä vammojen syistä. Kyselyyn vastanneista 71,6 % liitti vammaisuuden johonkin sairauteen tai tapaturmaan. 16,7 % vastanneista uskoo, että vammaisuus on peritty vanhemmilta tai esi-isiltä. (Dolisso 2000, 55.) Yksi näin ajattelevista vastaajista sanoi, että lapset saattaisivat vammautua jos heidän vanhempansa tai muut aikuiset kiroavat heidät koska ovat varastaneet tavaraa tai käyttäytyneet muuten huonosti. (Dolisso 2000, 60).

Edellä mainitun tutkimukseen liittyvässä toisessa kyselyssä, jonka tarkoituksena oli kartoittaa ihmisten asenteita vammaisia kohtaan, tuli esille, että 42,1 % kyselyyn osallistuneista oli sitä mieltä että vamma on kirous tai Jumalan rankaisu. 19 % uskoi, että vammainen ihminen on riivattu. Pahan hengen riivaaman ihmisen parantamiseksi monet turvautuvat Tsebeliin. Tsebel on pyhää vettä, jotta pappi pirskottaa potilaan päälle karkottaakseen henget. Monet turvautuvat myös noitatohtoreihin. (Dolisso 2000, 62, 64.) Näihin parannusrituaaleihin perhe voi käyttää suuria summia rahaa saamatta apua. Vasta viimeisenä vaihtoehtona käännetään lääkärin tai paikallisen terveysaseman puoleen hakemaan apua.

Koululla kuulumme useita esimerkkejä siitä, kun kuuroutta oli yritetty parantaa kotikonstein. Joidenkin oppilaiden korvaan oli suihkutettu paineella vettä, että kuurouden aiheuttama paha henki lähtisi lapsesta pois. Erään pojan kitarisat oli leikattu, jotta poika alkaisi taas puhua kunnolla.

Perusasenne yhteisössä on negatiivinen vammaisuutta kohtaan. Koska vammaisuus nähdään kirouksena tai Jumalan rangaistuksena, ihmiset eivät tule väliin ja auta. (Dolisso 2000, 62.) Yhteisön halveksunta, ennakkoluulot ja paineet perhettä kohtaan jossa on kuuro, sokea tai muulla tavalla vammautunut lapsi ovat suuret. Etiopialainen kulttuuri on yhteisöllinen ja naapureiden mielipiteet ovat tärkeitä. Monet vanhemmat piilottelevat vammautunutta lastaan kodin sisällä pelosta tulla syrjityiksi tai yleisen paheksunnan alaisiksi. Monet vammaiset siirtyvätkin tästä syystä Addis Abebaan ja muihin suurempiin kaupunkeihin, koska siellä kohtelu on erilaista. Etiopialaiset ovat hyvin avokätisiä almun antajia ja vammaiset ovat täydellinen hyväntekeväisyyden kohde. Almujen ja hyväntekeväisyyden varjopuoli on kuitenkin viesti siitä, että vammaiset ovat kykenemättömiä tienaamaan omaa rahaa ja näin ollen riippuvaisia avustajista. (Dolisso 2000, 24.)

2.3 Vammaisen naisen asema Etiopiassa

Tutkimukset osoittavat että naiset, joilla on jokin vamma ovat pidemmälle syrjittyjä kuin miehet johtuen siitä, että heitä syrjitään sekä vamman vuoksi ja vielä enemmän koska ovat naisia (Teferra 2005, 148; Tomasevski 1993, 79). Patriarkaalisessa yhteiskunnassa, jollainen Etiopia edelleen on, miehen asema on parempi kuin naisen. Edistykset, joita on saatu aikaan vammaisten kuntouttamisessa, eivät ota huomioon sukupuoleen liittyviä näkökulmia. Vammaisuus ja sukupuoli ovat kaksi toisistaan erillistä tekijää jotka, yhdistettynä samassa henkilössä usein vahvistavat toisiaan ja lisäävät ennakkoluuloja. Monessa maassa, kuten myös Etiopiassa naiset ovat epätasa-arvoisessa asemassa suhteessa miehiin sosiaalisesta, kulttuurisesta ja ekonomisesta näkökulmasta katsottuna. Käytännössä tämä tarkoittaa, että naisilla on vaikeampi kouluttautua, saada ammattitutkintoa tai työllistyä koska opiskelu- ja työpaikat ensisijaisesti täyttyvät miehillä.

Vammaisen naisen kohdalla yllämainitut epäoikeudet kohtaavat kaksinkertaisina. (Tomasevski 1993, 81.)

Kuuroilla tytöillä ja naisilla on suurempi riski joutua seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi koska he eivät voi kertoa tapahtuneesta kenellekään tai tehdä ilmoitusta poliisille. Mitä haavoittuvaisempia ihmiset ovat, sitä suurempi riski heillä on tulla hyväksikäytetyiksi. (Teferra 2005, 195.)

3 KUUROUDESTA

3.1 Kuurouden syyt ja luokitukset

Normaalista kuulosta ei ole maailmassa yksiselitteistä määritelmää. Kuuloa voidaan mitata skaalalla hyvä- tai huonokuuloinen. Kuuloaistin heikkenemisen syitä on monia, mm. perinnölliset tekijät vaikuttavat kuuloon. Raskausajan komplikaatiot, kuten kohdun sisäiset tulehdukset, uhkaavat keskenmenot ja äidillä esiintyvät sairaudet, mm. vihurirokko, aivokalvontulehdus, loiset ja raskauden aikaiset lääkehoidot ovat riskitekijöitä. Syntymän jälkeen vauva voi saada kuulovamman keltataudin yhteydessä. Herpes on myös yleinen riskitekijä vastasyntyneille lapsille, koska vauvan puolustusmekanismit ovat hyvin rajoittuneet. Bakteerit aiheuttavat erilaisia tulehdussairauksia vaurioittaen keskushermostoa ja siten myös kuuloa. Muita sairauksia, jotka voivat aiheuttaa kuulovamman lapselle ovat meningokokki, tuberkuloottinen aivokalvontulehdus ja sikotauti. Välikorvan tulehduksen seurauksena voi myös olla kuulon heikentyminen, jos sairautta ei hoideta antibiooteilla. (Poussu-Olli 2003, 27630.) Yllä mainitut sairaudet ovat yleisiä Etiopiassa, jossa harvalla on mahdollisuus hakeutua sairaanhoitoon.

Kuulovammainen on yleisnimitys henkilöille, joilla on ongelmia kuulla. Kuulovamman vakavuus voidaan jakaa 5 eri asteeseen. Lievä kuulovamma tarkoittaa vaikeuksia nopean puheen seuraamisessa. Tällaisella henkilöllä ainoastaan 10 % puheesta menee ohitse. Henkilö, jolla on kohtalainen kuulovamma, menettää puolet keskusta yleisissä tiloissa, esimerkiksi luokassa, ilman kuulolaitetta. Hänellä on vaikea kuulla etäältä tulevaa puhetta. Keskivaikeaan kuulovammaan sijoittuvat ne, joilla on mahdollisuus kuulla osa puheesta lähietäisyydellä. Keskivaikeassa kuulovammassa esiintyy oman puheen tuottamisen kanalta usein artikulaatiovirheitä ja puutteita lauserakenteissa. Vaikeasteisessa kuulovammassa erottuu enää melu, puhetta on mahdoton erottaa. Jos henkilöllä on erittäin vaikea kuulovamma, hän pystyy ainoastaan tuntemaan äänet vibraationa ja on siis täysin kuuro. (Poussu-Olli 2003, 59.)

Kuuron ensimmäinen ja tärkein kieli on viittomakieli. Hän pystyy kuitenkin oppimaan puhutun kielen näkemiseen perustuvilla menetelmillä, lukemalla ja huulilta lukemalla. Henkilöä, joka on menettänyt kuulonsa puhutun kielen oppimisen jälkeen, kutsutaan kuuroutuneeksi. Hän kuitenkin voi säilyttää saavuttamansa kielitaidon ja pystyy ilmaistamaan itseään puheella. Huonokuuloinen kommunikoi pääasiassa kuulon ja puheen avulla. Huonokuuloinen lapsi oppii kielen kuulemisen, huulioluvun ja kuulokojeen sekä muiden mahdollisten apuvälineiden. (Lehtoranta 1995, 162.)

Kuulovammaisella on vaikeaa erottaa puhetta. Hän saattaa kuulla puhujan, mutta ei pysty erottamaan puhetta sanatarkasti. Sensorineuraalinen kuulovamma tarkoittaa, että henkilöllä on vaikeuksia kuulla korkeita taajuuksia, mistä syystä vokaalit jäävät kuulematta. (Poussu-Olli 2003, 56.)

Usein syntymästään kuurojen ja vaikeasti kuulovammaisten äidinkieli on viittomakieli. Henkilöt, jotka ovat kuuroutuneet puheen jo kehittyttyä, nuoruus- tai aikuisiässä sekä kuulovammaiset jotka kuulevat osan puheesta tuottavat usein myös itse puhetta. Kuulovammaisten puheen selkeys riippuu kuulovamman vaikeusasteesta ja tyypistä. (Poussu-Olli 2003, 61.)

Viittomakieli on kuurojen keskuudessa kehittynyt visuaalinen kieli, joka perustuu pääosin käsien liikkeisiin, mutta myös vartalon ja huulten liikkeisiin sekä eleisiin. Jokaisessa maassa on oma viittomakielensä, joka on kehittynyt oman kulttuurinsa pohjalta. (Poussu-Olli 2003, 94.) Kuurojen koululta saamamme tiedon mukaan etiopialaiset viittomat ovat saaneet paljon vaikutteita amerikkalaisista viittomista, joita on paljon käytetty myös Etiopiassa kuurojen kommunikaatiokielenä. Viittomia tulee ja kehitellään tarpeen mukaan, kieli kuitenkin muuttuu koko ajan ja Etiopiassa eri kaupungeissa on hie- man eri kieli. Viittomia keksitään tarpeen mukaan, kevään 2009 aikana Hosainan kuurojen koululla kokoontui työryhmä, jossa kehiteltiin ammattisanastoa uutta viittomakielen sanakirjaa varten.

3.2 Kuuron lapsen kehitys

Vastasyntynyt lapsi ei vielä pysty tarkkaan paikantamaan ääntä, mutta jo kolmen päivän ikäiset lapset kääntävät päänsä äänen suuntaan. Syntymän jälkeen vauvan äänimaailma laajenee nopeasti, ja noin 1 ½ vuoden ikään menneessä kaikki kuulon kannalta tarpeellinen on muodostunut. Vuoden iässä lapsi tuottaa ensimmäiset sanat. Tämä tarkoittaa, että kuulovammojen varhaisdiagnoosi on erittäin tärkeä ja kuntoutus olisi aloitettava jo ensimmäisen ikävuoden aikana. (Poussu-Olli 2003, 15616.)

Kuulovammaisen lapsen puhetta edeltävä varhaiskehitys ei poikkea kuulevan lapsen kehityksestä. Kuulovammaisen kognitiiviset taidot ovat ensisijaisesti normaalit, mutta niiden kehittymistä estää se, että hän saa kuulovamman vuoksi tavallista vähemmän kielellisiä kokemuksia. Myös kuulovammainen vauva jokeltelee spontaanisti. Iän myötä ääntely kuitenkin vähenee, ja puhemotoriikan kehitys lakkaa. Hiljainen vauva ei houkuttele hoitavaa aikuista juttelemaan kanssaan. (Poussu-Olli 2003, 62.)

Puhekommunikaatio on olennaisen tärkeä henkisen kehityksen kannalta. Puheen syntyminen ja kehittyminen tapahtuu rinnan kuulon kehityksen kanssa. Puheen tuotto ei etene, jos vastaanoton perustaidot ovat kehittymättömiä. Kielen kehittyminen vaikuttaa sosiaalisten suhteiden muodostumiseen, persoonallisuuden kehitykseen ja tunne-elämän tasapainoon.

Puheen ja kielen kehitys on haaste paitsi lapselle myös vanhemmille. Kehityksen häiriöt voivat aiheuttaa ongelmia lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Tavallisin tapa ilmaista tunteita ja tahtoa on puheen avulla. Puhe on myös väline abstraktin ajattelun kehitykselle. Kuuron lapsen kohdalla kielen täytyy päästä kehittymään jonkun muun aistikanavan välityksellä. Vuorovaikutuksessa ei ole tärkeintä yhteisen sanaston laajuus tai kieliopillisuus, vaan kommunikoinnin toimivuus. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutus sisältää kolme tasoa: tunnetason, jossa vanhemmat ja lapset jakavat elämäänsä keskenään ja sitoutuvat toisiinsa. Symbolinen taso sisältää mielikuvat, joita vanhemmat rakentavat lapsesta ja lapset vanhemmistaan. Arkitilanteiden taso sisältää yhteiset kokemukset. Olennaista niissä on vanhempien kyky eläytyä tilanteisiin lapsen kannalta. (Poussu-Olli 2003, 45.)

Varhaiset lapsen kommunikaatiotaidot kehittyvät eri aistitoimintojen avulla, joita ovat katse, ilmeet, tunnistus ja hymy sekä ääntely. Haju- maku- ja kosketusaistit ovat vastasyntyneellä jo hyvin kehittyneet. Kuuron lapsen kanssa näitä aisteja voidaan hyödyntää vuorovaikutussuhteessa. (Poussu-Olli 2003, 47648.)

Lapsen kehitysvaiheet on jaettu viiteen osaan. Vauvaiän kehitysvaiheeseen kuuluu keskeisenä luottamuksen syntyminen. Varhaislapsuudessa lapsi tavoittelee itsenäisyyttä. Lapsuusvaiheessa lapsen pitäisi saada tunne, että voi olla aloitteinen ja toimelias ilman häpeän tai syyllisyyden kokemusta. Kouluiässä lapsi saa mahdollisuuden pätevyyden ja ahkeruuden tunteen kehitykselle, mutta voi myös luoda alemmuuden tunnetta ja vääristää itsekuvaa. Näistä ikäkausista selviytyessään lapsi saa rakennuspalikoita identiteettinsä kehitykseen. Kehityksen aikataulu vaihtelee, mutta edellisen kehitystehtävän läpikäyminen on edellytys seuraavaan etenemiseen. Jos jokin kehitysvaihe epäonnistuu, ihminen voi muokkaantua ja kehittyä myöhemmässä elämässään. Nuoruusiän kehitykseen kuuluu identiteetin luominen, jolloin peilataan sekä omaa että ulkopuolelta tulevaa näkemystä minuudesta ja muodostetaan minäkuvaa. Onnistuttuaan ratkaisemaan nuoruusiän kriisin nuori itsenäistyy vanhemmistaan, kehittää sukupuolisen identiteettinsä ja on valmis solmimaan uusia ihmissuhteita. (Lehtoranta 1995, 365.)

3.3 Kuurojen oikeudet ja mahdollisuudet Etiopiassa

Ensimmäinen kuurojen koulu perustettiin vuonna 1963 vapaaehtoisvoimin maan pääkaupunkiin, Addis Abebaan. Vuonna 1991 kuuroille rekisteröityneitä instituutioita oli jo 11 ympäri maata. (Dolisso 2000, 35.)

Hyvinvointivaltiot ovat omaksuneet vammaisten toimintakyvyn tukemisessa yhteisökeskeisen mallin joka myös on painostanut Etiopiaa samaan suuntaan. Aiemmin Etiopiassa vammaiset on syrjäytetty yhteiskunnasta ja ne harvat, jotka ovat saaneet apua ja koulutusta on laitettu pois kodista instituutioihin. Yhteisökeskeisen toimintamallin idea on integroida vammautuneita yhteiskuntaan mm. kouluissa ja työpaikoilla. Kuurojen lapsien vanhempia tuetaan viittomien opettelemisessa ja integroitua luokkia, joissa kuurot käyvät koulua muiden kanssa on olemassa useammassa koulussa. Suurimmalla

osalla kuuroista ei kuitenkaan ole mahdollisuutta koulutukseen, eikä tukeen kotiympäristössäkään. Vuonna 1997 Etiopiassa oli 28 koulua kuuroille, 136 opettajaa, joissa yhteensä 1124 kuuroa oppilasta. (Dolisso 2000, 36637.)

Saimme tilaisuuden vierailla muutamassa Addis Abeban koulussa, joissa kuurot ja kuulevat opiskelivat samoissa luokissa. Oli hienoa nähdä, miten kuurot ja kuulevat istuivat vierekkäin pulpeteissa opettajan sekä puhuessa että viittoessa. Kuurojen integrointi tavalliseen luokkaan on suvaitsevaisuuskasvatusta parhaimmillaan, mutta mietimme, saavatko kuurot kuitenkaan niin paljoa tukea opinnoissaan kuin tarvitsivat.

Etiopian opetusministeriö sanoo opetus- ja kasvatus suunnitelmassaan vuodelta 1994, että opettajien valmennus erityisopetukseen tarjotaan normaalissa opettajien koulutuksessa. (Dolisso 2000, 38.) Vuonna 1994 hallitus teki julkilausuman, (101/1994) joka takaa vammautuneen henkilön oikeudet saada töitä missä tahansa hallituksen laitoksessa. Julistus takaa tasavertaiset oikeudet vammautuneille henkilöille rekrytoinnin, työllistämisen, sijoituksen ja ylennyksien suhteen. (Dolisso 2000, 39.)

Vaikka kuurot saisivat pätevyyden johonkin ammattiin ja käytännössä suoriutuisivat siitä hyvin, työnantajat ovat usein haluttomia palkkaamaan kuuroa työhön. Vaikka kuurot oppilaat voisivat olla vähintään yhtä hyviä opiskelemaan yliopistossa esimerkiksi matematiikkaa tai historiaa kuin muutkin, heille ei anneta siihen yhtäläisiä mahdollisuuksia. Kuurot eivät pääse kehittymään täyteen potentiaaliinsa. (Teferra 2005, 219.)

4 VOIMAANTUMINEN

4.1 Käsitteen avaus

Vaikuttaa siltä, että voimaantumista (engl. empowerment) on tullut muotisana. On voimavarakeskeistä työtettä, voimauttavaa valokuvausta ja jopa voimaannuttavaa syntytystä. Mitä sana voimaantuminen oikein tarkoittaa, kun sitä voidaan käyttää niin monessa eri kontekstissa? Onko käsite voimaantuminen parempi kuin voimauttava? Juha Siitosen (1999, 826108) mukaan käsite sisäinen voimantunne kuvaa parhaiten empowerment-sanan sisältöä. Ennen voimaantumisan vakinaistumista Suomessa on käytetty sanoja valtaistaminen ja voimistaminen, ja edelleenkin suomalaisten tutkijoiden parissa keskustellaan siitä, mistä voimaantumista oikein on kyse. Onko voimaantuminen jotain, mikä lähtee liikkeelle ihmisestä itsestä (Heikkilä-Laakso & Heikkilä 1997, 3456353)? Vai onko se jotain, mihin ulkopuolinen taho voi vaikuttaa ja antaa työkaluja sen saavuttamiseksi?

Voimaantumella tarkoitetaan toimintaa, joka vapauttaa ihmisen toimimaan, ottamaan vastuuta omasta kehityksestään ja rohkaistumaan elämään niin, että huolimatta puutteistaan ihminen olisi kykenevä pyrkimään eteenpäin elämässään. (Siitonen 1999, 82686.) Voimaantuminen on yksilöstä itsestään lähtevää voimantunteen kasvamista, joka tarvitsee ympärilleen arvostuksen ja luottamuksen ilmapiirin. Kukaan ulkopuolinen ei voi voimauttaa toista ihmistä, korkeintaan olla tienviittana matkalla.

Voimaantuminen tuottaa armollisempaa suhtautumista itseän. Hyväksyntää omista virheistä huolimatta ja itsensä näkemistä arvokkaana juuri sellaisena kuin on. Voimaantuminen lisää uskoa omaan luovuuteen ja mahdollisuuksiin muuttaa omaa elämää. Parhaimmassa tapauksessa voimaantuminen myös lisää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. (Pehkonen 2009.)

4.2 Itsetunto ja minäkuva

Nuoren tytön minäkuvan rakentumiseen vaikuttaa ulkopuolelta saatu palaute ja hyväksyntä. Terveen itsetunnon rakentumiseen tarvitaan kokemus siitä, että on hyvä jossakin ja tulee rakastetuksi sellaisena, kuin on. Sanotaan, että ihmisen kehitys kestää kahteenkymmeneen ikävuoteen saakka, ja koko tämän ajan hän on altis ulkopuolelta tuleville positiivisille ja negatiivisille vaikutteille (Lehtoranta 1995, 3).

Varsinkin nuoret tytöt ovat kasvuvaiheessaan herkkänä arvostelulle ja itsekritiikki on valtava. Ulkopuolinen kommentointi esimerkiksi ulkonäöstä: pituudesta, painosta tai vaikka sormien lyhyydestä voi aiheuttaa elinikäisiä traumoja.

Kuurojen koulun tyttöillä oli monenlaisia elämäntarinoita. Joillakin oli hyvät ja rakastavat vanhemmat, ja he eivät joutuneet kärsimään kuuroutensa takia. Kaikilla tytöillä tällaista ei valitettavasti ollut. Jotkut tytöistä olivat jo nuorena joutuneet eroon perheestään, tai jopa seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi.

4.3 Voimauttava valokuvaus

Taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä voimauttava valokuvaus on menetelmä, jonka avulla valokuvaa voidaan käyttää yksilöiden tai erilaisten ryhmien voimautumisprosessin osana. Menetelmä on lähtöisin empowerment-käsitteen sisällöstä, jossa lähtökohtana on, että toista ihmistä ei voi voimaannuttaa, vaan voimautumisen prosessi lähtee liikkeelle ihmisestä itsestä. Tärkeää menetelmässä on itsemääräämisoikeus ja tasavertaisuus. Itsessään valokuva ei ole terapian väline. Valokuva voi väärinkäytettynä toimia myös vallankäytön ja toisen ihmisen kokemuksen mitätöinnin välineenä. (Voimauttava valokuva.)

Valokuvalla usein rakennetaan identiteettiä. Tärkeät hetket elämässämme ikuistetaan usein valokuviksi. Kuvia pidetään esillä ja niihin palataan usein vuosienkin päästä. Niiden avulla kirjoitetaan historiaa muistiin. Valokuvan katsominen on kehoollista, sitä ei vain katsota, vaan se koetaan useilla aisteilla ja tunnetasolla. Kuva voi herättää syviä

tunteita: vihaa, iloa ja surua. Omakuva, jossa kuvattu näkee itsensä hyväksyttynä ja saa siitä mielihyvää, korjaa ihmisen omaa mielikuvaa alueilla, joilla on tullut haavoitetuksi ja joita ei voi verbaalisilla keinoilla tavoittaa. Hyväksyvä palaute niin kuvan kuin kuvaustilanteenkin kautta toimii myös niillä ihmisillä, joiden luottamiskyky toisiin ihmisiin on vaurioitunut. (Savolainen 2009, 216.)

Voimauttavan valokuvan menetelmässä ei välttämättä tarvita tuotettua puhetta, sanoja, tai edes yhteistä kieltä. Siksi menetelmä toimii hyvin myös ihmisille, joille ei ole luontevaa tai mahdollista kommunikoida tunteitaan toisille ihmisille. Valokuvan kautta kuvattava saa kokemuksen nähdyksi tulemisesta. Kuvaus vaatii omien pelkojen voittamista ja sitä, että uskaltaa katsoa myös omasta mielestään örumiaö kuvia, sellaisia otoksia, jotka paljastavat kuvattavasta jotain sellaista, mitä ei halua antaa muiden nähtäväksi. Pieni lapsi ei osaa erottaa hyviä ja huonoja kuvia, vaan nauttii estoitta itsensä katsomisesta, mutta jossain vaiheessa lapsi oppii tarkastelemaan kriittisesti omakuvaansa. (Savolainen 2008, 1456155.)

Valokuvaa katsellessa on mahdollista tutkia omia puolia ja antaa ilmeille, eleille ja tunnelmalle merkityksiä. Kuvissa saattaa näkyä luonteenpiirteitä ja tunnetiloja, joita kuvattava ei välttämättä itse ikinä näe katsoessaan peiliin. Joskus kuvat saattavat näyttää itsestä aivan vierailta, vaikka ne olisivatkin aivan näköisiä. Nuorelle on usein tärkeää saada kuulla, millaisena toiset ihmiset heidät näkevät. Vähitellen tärkeäksi muodostuu se, miten kuvattava itse haluaa itsensä nähdä ja miten muut saavat häntä katsoa. Valokuvattavalla on oikeus hylätä sellaiset kuvat, joissa hän ei halua paljastaa itseään muille. (Savolainen 2008, 1606161.)

4.4 Draamatyöskentely

Draamatyöskentely ja luovan ilmaisun käyttö on erinomainen työskentelytapa kuurojen parissa. Kuuroille ja kuulovammaisille on luontaista ilmaista itseään eleillä ja ilmeillä. Draamatyöskentely antaa lapselle mahdollisuuden ja keinon harjoittaa erilaisia sosiaalisia taitoja, tunne-elämyksiä ja uusia kokemuksia. Draaman parissa osallistuja voi kokeilla erilaisia rooleja turvallisessa ympäristössä ja näin laajentaa omaa kokemustaan

elämän eri alueilta. Roolityöskentely mahdollistaa myös erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen kokeilemisen ja testaamisen. Draaman osallistujien täytyy aina tiedostaa että kyseessä on mielikuvituksellinen tilanne, silti toiminnan tulisi tuntua todelliselta ja mahdolliselta. (Poussu-Olli 2003, 139.)

Ohjaajan tehtävä on tarkkailla osallistujien asennetta ja tunteita roolivalintoja kohtaan, millaisia tulkintoja osallistujat rooleistaan tekevät pystyäkseen saamaan selville, mitä oppilaat voivat aiheesta oppia. Ohjaajan rooli on draamatyöskentelyssä ohjata ryhmää. Ohjaajalla tulisi olla itsellään selkeänä draamatyöskentelyn tavoitteet ja kyky ohjata toimintaa tarvittaessa tavoitteittensa suuntaiseksi. (Poussu-Olli 2003, 139-140.)

Tavoitteena draamatyöskentelyssä oli inspiroida tyttöjä itseilmaisuun, kehittää ryhmätyötaitoja ja esiintymistaitoja. Oppiminen tapahtuu kokemuksen kautta, yhteisöllisenä ja luovana prosessina. Ajatuksia, tunteita, ilmiöitä, arvoja, asenteita ja ihmissuhteita voidaan tarkastella sekä fiktiivisessä tilassa että todellisessa tilassa. Draamatyöskentelyssä oppilas voi myös välillä toimia omana itsenään. Draama voidaan keskeyttää ja yhdessä neuvotella miten draama etenee.

Draamatyöskentelyssä tyttöjen kanssa keskityimme pantomiimeihin. Pantomiimi on lyhyt draama, johon ei liity lainkaan puhetta. Taustaaäniä ja musiikkia voi esiintyä. Eleet ovat kielellisen ilmaisun puutteen vuoksi yliselkeitä ja kasvot voi myös maalata ilmeiden vahvistamiseksi. Kuurojen kanssa työskennellessä draama on erinomainen työkalu. Kuurot ovat taitavia lukemaan muiden kehonkieltä sekä ilmeitä ja tästä syystä draaman kautta välitettyjen viestien tulkitseminen on heille helppoa.

4.5 Oman elämän kuvittaminen

Käytimme yhteisissä tapaamisissa mahdollisimman paljon sanatonta viestintää. Taiteen kieli on universaali. Oman elämän kuvittaminen auttaa visualisoimaan mennyttä, nykyistä ja tulevaisuutta. Tyttöjen kanssa työskennellessä omakuvan piirtäminen auttaa hahmottamaan omaa itseä ja pohtimaan, minkälaisena itsensä näkee. Omakuvan piirtämisessä keskeistä on omien vahvojen ja positiivisten piirteiden esille tuominen.

Aarrekarttatyöskentely antaa mahdollisuuden toteuttaa villeimmätkin unelmat - paperilla. Aarrekartta-työskentelyssä valitaan 165 unelmaa kerrallaan, ja niistä yritetään muodostaa mahdollisimman tarkka kuva. Esimerkiksi lehdistä leikataan kuvia asioista, joita pitää tärkeinä ja omassa elämässään tavoittelemisen arvoisena. Kuvista tehdään kollaasi, joka laitetaan paikkaan, josta sen näkee päivittäin. Menetelmä antaa unelmille mahdollisuuden tulla näkyviksi ja muistuttaa niiden tavoittelusta. (Harju 2000, 75682.)

5 TYTÖSTÄ NAISEKSI

5.1 Ympärileikkaus

Etiopiassa noin 70 % naisista on ympärileikattu eli heidän sukupuolielimensä on silvotettu. Määrä on kymmenen vuoden sisällä laskenut noin 10 % koulutuksen ja tiedon lisäämisen ansioista. (Naisten sukuelinten silpominen.) Ympärileikkaus ei ole enää laillista Etiopiassa, mutta traditio jatkuu yhä. Perinteet ovat vahvat ja rangaistukset pieniä. Uskomuksien mukaan ympärileikkaamattomuus lisää naisen siveettömyyttä. Suvun kunnia halutaan varmistaa takaamalla, että tyttö pysyy neitsyenä naimisiin menoon asti. Tradition mukaan tyttöä ei nähdä naisena ennen kuin hänet on ympärileikattu. Jos tyttö tulee raskaaksi ennen kuin hän on naimisissa, hänet usein hylätään kadulle lapsensa kanssa. (Unicef c.)

Naiset, jotka ovat ympärileikattuja kärsivät muita useammin hedelmättömyydestä, saavat kystoja emättimeen. Heillä on vaikeuksia pidättää virtsaa ja he kärsivät virtsarakon alueen infektiosta. Ympärileikkaus myös lisää komplikaatioiden vaaraa synnytystilanteissa ja vastasyntyneiden kuolinmäärää. Ympärileikkauksesta ei ole mitään terveydellisiä hyötyjä. (Unicef c.)

Nykyään julkisia ympärileikkauksen vastustajia tulee jatkuvasti lisää. Vielä kymmenen vuotta takaperin aiheesta ei juuri puhuttukaan. Tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpominen toivottavasti häviää seuraavien vuosikymmenten aikana kokonaan ja myös tytöt pääsevät kouluun ja työelämään.

Etiopia on kulttuurillisesti yhteisöllinen maa, jossa ihminen ei elä yksilönä vaan osana yhteisöä. Muiden mielipiteet ovat tärkeitä ja päätöksiä tehdään yhdessä. Omalla käyttäytymisellä ja teoilla pyritään välttymään erilaisuudelta ja yhteisön hylkäämiseltä. Syyt naisten sukuelinten silpomiseenkin piilevät tapakulttuurissa ja yhteisön asettamissa paineissa. Usein tyttöjen äidit tietävät mitä ongelmia silpomisesta aiheutuu, mutta ovat sitä mieltä, että erilaisuus ja muiden hyljeksiminen ovat suurempi riski kuin terveyshaitat.

Sosiaaliset paineet ympärileikkaukseen ovat suuret, ei ole helppoa olla ainoa, jolle sukelinten silpomista ei ole tehty. (Vohlonen-Córdova 2001, 19.)

Saimme kuulla esimerkin tästä yhteisön painostuksesta suomalaisen työntekijän etiopialaiselta kodinhoitajalta. Hän kertoi, että oli saanut niin paljon lisätietoa ympärileikkauksen haitoista, että ei antanut ympärileikkauttaa omia tyttöjään. Vasta nyt, aikuiseksi kasvettuaan, tytöt ovat sanoneet olevansa onnellisia siitä, että heidän äitinsä ei suostunut ympärileikkaukseen painostuksesta huolimatta.

5.2 Raamatun naiskäsitys

Raamatussa nainen kuvataan eri rooleissa. Hänet nähdään ihmisenä, tasa-arvoisena miehen kanssa. Nainen kuvataan myös äitinä ja kauniina neitona. Vanhassa testamentissa on esimerkkejä naisprofeetoista ja läpi Raamatun myös naiset toimivat seurakunnan ja yhteiskunnan jäseninä.

Raamatun mukaan nainen sekä mies ovat luotu toisilleen, kumppaneiksi. Naista ei ole luotu miehen palvelijaksi tai orjattareksi. Naisella on luomiskertomuksen perusteella sama ihmisarvo kuin miehelläkin.

Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät ja sanoi heille: Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne...(Raamattu, 1. Moos. 1:27-28.)

Raamatussa kuvataan, kuinka nainen tehtiin Jumalan kuvaksi ja hänen kaltaiseksi täsmälleen samalla tavalla kuin mieskin. Yllä mainittu Raamatunkohta jakaa vallan huolehtia maasta miehelle ja naiselle. Vaikka nainen ja mies Raamatun mukaan luotiin samanarvoisiksi, heitä ei luotu samanlaisiksi. Heidän fyysinen ja psyykkinen rakenteensa ja myös tehtävänsä poikkeavat toisistaan. Raamattu tukee ajatusmaailmaltaan naisten oikeuksia. Mooseksen lain mukaan lasten tuli osoittaa äidille samaa kunnioitusta kuin isällekin (Raamattu, 2. Moos. 20:12).

Naisen kauneudesta Raamatussa on monta esimerkkiä. Kauneudesta puhutaan Raamatussa usein kuvakielellä. Esimerkkinä naisen ulkoisesta kauneudesta neljä jaetta Laulun laulun kirjasta:

Sinä olet kaunis kuin Tirsan palatsit, ihana kuin Jerusalem, pelottava kuin sotajoukon viirit. Käännä silmäsi pois, ne lumoavat minut! Sinun hiuksesi ovat kuin mustien vuohien lauma, joka karkaa Gileadin rinteitä alas. Sinun hampaasi hohtavat valkoisina kuin vedestä nousevat lampaat. Ne ovat kuin karitsat kaksittain, ei yksikään ole pariaan vailla. Kauniisti, kuin granaattiomena, kaartuu otsasi hunnun alla. (Raamattu, Laul. 6:467.)

Raamattu painottaa kuitenkin, että ulkoista kauneutta tärkeämpää on sisäinen kauneus.

Kauneus katoaa, viehäytys haihtuu, ylivertainen se vaimo, joka pelkää Herraa! (Raamattu, San. 31:30).

Älkää pitäkö tärkeänä ulkoista kaunistusta, älkää hiuslaitteita, kultakoruja tai hienoja vaatteita. Teidän kaunistuksenne olkoon katoamatonta: salassa oleva sydämen ihminen, lempeä ja sävyisä henki. Tämä on Jumalan silmissä kallisarvoista. (Raamattu, 1. Piet. 3:364.)

Raamattu ei siis kiellä itsensä kaunistamista, se tunnustaa naisen lumoavan kauneuden ja lukemalla laulujen laulun kirjaa Vanhan Testamentin puolelta, naisen itsetunto voi kohota. Moraalisena oppaana, Raamattu kuitenkin varoittaa itsekeskeisyyden vaarasta, ulkonäkö ei saisi sen mukaan nousta tärkeämmäksi kuin hyvät tavat ja soveliaisuus.

Raamattu ottaa myös kantaa naisten ympärileikkauttamiseen. Sen mukaan ympärileikkaus on ainoastaan miehille suoritettava uskonnollinen toimenpide. Miesten ympärileikkaus on merkinä liitosta, jonka Jumala teki Abrahamin kanssa ja toimenpide on edelleen käytössä juutalaisten parissa.

Tämä ehto teidän on täytettävä siinä liitossa, jonka minä olen tehnyt sinun ja sinun jälkeläistesi kanssa: teidän tulee ympärileikata jokainen mies ja poikalapsi. (Raamattu, 1. Moos. 17:10).

6 HOSAINAN KUUROJEN KOULU KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Harjoittelupaikkamme, kuurojen koulu sijaitsee Hosainassa, noin 50 000 ihmisen maalaiskaupungissa 240 kilometrin päässä lounaaseen Addis Abebasta. Kuurojen koulu on Mekane Yesus -kirkon ylläpitämä ja on toiminut jo 27 vuotta. Vaikka kuurotietous onkin maassa lisääntynyt viime vuosien aikana, edelleen vain kolme prosenttia pääsee kouluun. Kuuroja pidetään yleisesti älyllisesti vajavaisina ja kouluun kelpaamattomina. Jotkut perheet edelleenkin häpeävät vammaisia tai muuten erilaisia lapsiaan ja piilottelevat heitä muiden katseilta. Yhä voidaan ajatella, että sairaat lapset ovat seurausta vanhempien synneistä tai heitä rangaistaan jostain muusta.

Hosainan koulua pidetään maan parhaana kuurojen oppilaitoksena. Oppilaita on noin 170. Suomen Lähetysseura on tukenut koulua alusta alkaen, ja jokaisella lapsella on suomalainen kummi, joka kuukausittaisella 25 euron summalla mahdollistaa lapsen koulunkäynnin, päivittäisen ruoan sekä asumisen koulun asuntolassa. Kuurojen koulun oppilaat valitaan pääsykokeiden kautta, ja halukkaita on enemmän kuin mahdollisuuksia ottaa uusia opiskelijoita. Oppilaat tulivat ympäri Etiopiaa, jotkut niinkin kaukaa, ettei heillä ole mahdollisuutta käydä kotona koko opiskeluiden aikana. Koululla toimii luokat esikoulusta kymmenenteen luokkaan, luokat 168 ovat peruskoulua ja 9610 ns. lukiota. Opiskelut aloitetaan yleensä noin kuusi- tai seitsemänvuotiaina esikoulussa, missä opetellaan viittomakielen alkeita. Jotkut uusista oppilaista eivät välttämättä tiedä omaa nimeään kouluun tullessaan. Kolmannelta luokalta eteenpäin opiskelu tapahtuu englanniksi ja kahdeksannen luokan jälkeen opiskelijalla on mahdollista valita ammattiopintoja, metallityötä, tekstiilitöitä tai kampaamoaineita. Oppilaat eivät saa näistä varsinaisesti mitään ammattitodistusta, mutta käytännön taitoja tulevaisuutta varten. (Suomen Lähetysseura 2007.)

Kuurojen koulun oppilaat asuvat koulun asuntoloissa, ja heistä pitää huolen kaksi asuntolanhoitajaa. Koulun fyysinen ympäristö ja toimitilat ovat hyvässä kunnossa ja edistävät opiskelijoiden hyvinvointia. Opettajia koululla on noin 25630, osa heistä on itsekin kuuroja.

7 PROSESSIN KUVAUS

7.1 Työskentelyprosessin alkuvaihe

Opinnäytetyövaraus tehtiin keväällä 2007 Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpankista. Työn tilaaja oli Suomen Lähetysseura ja alkuperäinen aihe oli perhetyö Etiopiassa. Aihe muuttui harjoittelupaikan varmistumisen jälkeen koskemaan kuurojen koulua ja nuoria tyttöjä. Suomen lähetysseura vaatii kaikilta heidän kauttaan harjoitteluun lähteviltä esikoulutuskurssin läpikäymisen. Katja kävi kurssin keväällä 2008 ja Outi saman vuoden syksyllä. Kurssi koostui viidestä viikonlopusta, joissa käytiin läpi mm. lähetysten perusteita, lähetysseuran periaatteita ja arvoja, kulttuurieroja ja käytännön asioita. Rahallista tukea opinnäytetyöhön ja matkamme mahdollistamiseen saimme Suomen Lähetysseuran ja Diakonia-ammattikorkeakoulun lisäksi pääkaupunkiseudun Soroptimisteilta. Soroptimistit on naisten vapaaehtoisjärjestö jonka päämäärä on edistää tyttöjen ja naisten asemaa ja tasa-arvoa maailmassa (Soroptimist international of Finland).

Keväällä 2008 harjoittelupaikaksi varmistui Hosainan kuurojen koulu ja yhteys harjoitteluohjaajan alkoi. Sähköpostiyhteyden kautta saimme tietoa koulusta, harjoittelun sisällöstä ja aloitimme kaavailemaan hankkeen sisältöä. Kehittämishanke muotoutui kerhoksi, joka rajautui koskemaan koulun tyttöjä, ajatuksena toimia voimauttavana elementtinä. Harjoittelun ohjaajamme toivoi, että käsitteisimme erityisesti ympärileikkausta ja seksuaalista väärinkäyttöä.

Tiedon keruu Etiopiasta, kuuroista ja tyttöjen ympärileikkauksesta alkoi loppukeväästä 2008 ja jatkui alkusyksyllä 2008. Työn edistymistä hidastutti se, että vuoden 2008 keväällä Outi oli ulkomailla harjoittelussa ja Katja puolestaan syksyllä. Yhteistä suunnitella aikaa oli vähän. Matriisi työskentelyprosessista ja aikataulusta on työn liitteenä. (LIITE 1)

Olimme Etiopiassa 15.2.616.5.2009. Kehittämishanke oli osa kansainvälisyysharjoittelumme Hosainan kuurojen koululla. Lähdimme harjoitteluun avoimin mielin, koska emme tienneet paljoa tulevan harjoittelun sisällöstä, koulun oppilaista tai mahdollisuuksista ja menetelmistä toteuttaa opinnäytetyön käytännön osuutta. Emme siis voineet tehdä tarkkoja suunnitelmia koskien tyttöjen piirissä käsiteltäviä teemoja tai menetelmiä. Suurimpana haasteena koimme yhteisen kielen puuttumisen, koska kumpikaan meistä ei osannut ennalta viittomakieltä.

7.2 Kehittämishankkeen sisällön suunnittelu

Harjoitteluympäristöön saavuttuamme käytimme paljon aikaa viittomien opettelemiseen. Osallistumalla esikoulun ja ensimmäisen luokan viittomakielen tunneille, opettelemalla viittomia kirjojen avulla, ja käytännön harjoittelun kautta opimme joka päivä uusia, hyödyllisiä viittomia. Aloitimme opettelemalla yleisiä, monikäyttöisiä viittomia, joita pystyimme hyödyntämään eri tilanteissa. Ennen kerhoja opettelimme etukäteen sen kerran keskeisimmät avainsanat viittomin.

Keskustelimme harjoitteluohjaajamme, lähetystyöntekijän ja kuurojen koulun opettajan, Heidi Majurin kanssa kerhon sisällöstä ja toteuttamistavasta. Hän tuntee tytöt ja heidän taustat hyvin ja on ollut kuurojen koululla töissä vuodesta 2004. Heidi toi esille hyödyllisiä piirissä käsiteltäviä aiheita ja antoi vinkkejä, miten asioita kannattaisi lähestyä. Heidi toimi myös kulttuurillisena neuvonantajana, koska erot käyttäytymisessä ja hyväksyttävissä toimintatavoissa ovat suuria. Alun perin olimme ajatelleet valita ryhmään tyttöjä, joiden erityisen tuen tarve olisi ollut suurempi kuin muilla, mutta aihevalinnat sekä etiopialainen yhteisökulttuuri vaikutti siihen, että päädyimme valitsemaan kaikki 8-10- luokan tytöt. Tyttöjä oli näillä luokilla yhteensä 16. Määrä olisi liian suuri yhdeksi ryhmäksi, joten jaoimme ryhmän puoliksi luokan mukaan.

Päädyimme käsittelemään seuraavia aiheita: seksuaaliterveyttä, ulkonäköä, itsetuntoa, koulutusta ja kuurojen asemaa Etiopiassa. Oli tärkeää pohtia ennalta, miten aiheita voitaisiin käsitellä niin, että tytöt kokisivat olonsa turvalliseksi ja tilanteen avoimeksi jakamiseen. Suunnittelimme kerhokerrat aiheen mukaan niin, että aluksi olisi ns. kevy-

empää aiheita ja mukavaa yhdessä tekemistä, ja voisimme rauhassa tutustua tyttöihin ja he meihin ennen luottamusta vaativiin vakavampiin asioihin siirtymistä.

Kerhokertojen rakentamisessa käytimme apuna Anna-Kaarina ja Matti Palmun kokoa-maa perhetyön oppaita (Strengthening the Family: a Trainer's Handbook for Family Ministry 2006 & How to Strengthen the Family: Learning Together: a Participant's Book for Family Ministry, Helsinki: Finnish Evangelical Lutheran Mission 2008 sekä Joyce Marie Smithin opintovihkosta Tyttöjen piiri. Saarijärvi: Karas-Sana 1981.

7.3 Kommunikointi tyttöjen kanssa

Tyttöjen englannin kielen ymmärtäminen ja sillä itsensä ilmaisemisen tasot vaihtelivat hurjasti, ja etenkin aluksi jouduimme miettimään tarkasti etukäteen, miten voisimme asioista kommunikoida. Käytimme hyödyksemme paljon kehonkieltä ja ilmeitä, tytöt olivat taitavia lukemaan kasvoja ja myös arvaamaan vajaista viittomistamme, mitä yritimme saada sanotuksi. Aluksi tuntui haastavalta kommunikoida viittomilla ja englanniksi kirjoittamalla, mutta pikku hiljaa oppiessamme enemmän viittomia keskustelu alkoi käydä helpommaksi.

Yleensä teimme tapaamisen aiheesta englanniksi rungon sisältäen keskustelukysymyksiä, jotka sitten joku tytöistä viittoi amharaksi. Toisen ryhmän kokoontuessa useimmiten toinen meistä viittoi kysymykset, ja tytöt seurasivat papereistaan ja tarvittaessa korjasivat väärin viitotut sanat.

7.4 Raamattu kerhojen perustana

Osa kerhokerroista oli selkeästi raamatullisia. Halusimme lähestyä identiteettiä, ihmisen itseisarvoa sekä seksuaalisuutta tästä näkökulmasta, koska se oli luontevinta sekä tytöille että meille. Kuurojen koulu on kristillinen ja suurin osa tytöistä on kristittyjä. Olemme molemmat itse tehneet myös hengellistä kasvatustyötä, joten meillemkin asian lähestyminen tästä näkökulmasta oli luontevaa. Etiopiassa uskonto ei ole yksityinen asia,

vaan siitä, ja siihen liittyvistä ajatuksista voidaan puhua avoimesti vaikka oltaisiinkin eri mieltä.

7.5 Valokuvaus

Valokuvaus oli hyvä tapa saada jotain näkyvää aikaiseksi. Tytöt olivat tottuneet, että heitä kuvattiin esimerkiksi Suomeen lähetettäviin kummikirjeisiin ja koululla vierailevien taholta, mutta kukaan ei ilmeisesti aikaisemmin ollut valokuvannut heitä ajan kanssa tai näin perusteellisesti. Voimauttavaan valokuvaukseen olennaisena osana kuuluu, että valokuvaajan ja kuvattavan välille syntyy luottamuksellinen suhde, ja he toimivat tasavertaisina, mutta kameran eri puolilla. Tästä syystä valokuvausta ei aloitettu heti kerhon pitämisen yhteydessä, vaan noin kuukauden päästä ensimmäisestä tapaamisesta, kun ensin oli ehditty tutustua paremmin.

Työille kerrottiin valokuvausajankohta etukäteen, että he saisivat halutessaan valmistautua kuvaukseen esimerkiksi laittamalla hiuksiaan, meikkaamalla tai vaatetusta vaihtamalla. Kuvaukseen varattiin iltapäivä kahta tyttöä kohden, ja vastaavalta opettajalta pyydettiin tytöille kirjallinen lupa poistua koulun alueelta. Suurin osa kuvista otettiin läheisen synodin puutarhassa, sekä meidän asuintalomme että Heidi Majurin taka- ja etupihalla.

Tytöt saivat itse ehdottaa ja päättää kuvauspaikoista ja o- tilanteista, mutta huomasimme, että he kaipasivat ideoita meiltä. Jokainen tyttö sai myös itse kokeilla kuvien ottamista ja otimme pelleilykuvia jännityksen poistamiseksi. Kuvaustilanteen vallankäyttöä purimme niin, että myös kuvaaja asettui tyttöjen kuvattavaksi. Alkanut pieni sadekausi sotki useana päivänä suunnitellut kuvaushetket ja tytöillä oli monena päivänä koulua aamusta iltaan tulevien valtakunnallisten tasokokeiden takia. Tästä syystä viimeisten kuvausten kanssa tuli kiire, koska olimme lähdössä pääsiäiseksi pääkaupunkiin Addis Abebaan, ja halusimme teettää kuvat siellä. Loput kuvat otimme yhden iltapäivän aikana, ja samalla tytöt saivat nähdä kaikki otetut kuvat ja valita niistä viisi mieleistään, jotka kehitettiin ja jotka tytöt saivat omakseen.

Outi oli harrastanut kuvausta jonkin verran aikaisemmin, ja hän otti vastuun tyttöjen valokuvaamisesta. Kuvat otettiin Nikon D60-digijärjestelmäkameralla. Osa kuvista on näytteillä Suomen Lähetysseurassa joulukuun 2009 aikana.

7.6 Kyselylomake

Kerhokerrat aloitettiin kartoittamalla tyttöjen minäkuvaa, itsetuntoa ja olemista suhteessa muihin, kotona sekä koulussa. Kartoitus tehtiin lomakehaastatteluilla. Lomakkeiden vastausten perusteella toivoimme saavamme tietoa siitä, mitkä osa-alueet tyttöjen elämässä kaipaavat erityistä tukea.

7.6.1 Kyselylomakkeen laadinta

Kyselylomake oli lyhyt ja ytimekäs sekä kielellisesti helposti ymmärrettävä, koska tyttöjen englanninkielen taito on vaihtelevaa. Saimme hyviä neuvoja ohjaajaltamme Heildiltä kysymysten asettelussa. Oppilaat ovat tottuneet monivalintakysymyksiin, mutta koimme ne liian johdatteleviksi kyselylomakkeen kohdalla. Emme halunneet antaa suoraan valmiita vaihtoehtoja, vaan halusimme antaa oppilaille mahdollisuuden miettiä ja vastata kysymyksiin omakohtaisesti ilman ulkopuolista vaikutusta. Joissakin kysymyksissä käytimme kuitenkin yleisiä esimerkkejä helpottamaan kysymyksen ymmärtämistä.

Kysymykset 163 (LIITE 2) Näillä kysymyksillä halusimme ottaa selvää, kokevatko tytöt olevansa vahvoja tai lahjakkaita jossain.

Kysymykset 467 (LIITE 2) Näiden kysymysten avulla halusimme saada selville, miten kuuro tyttö kokee itsensä suhteessa muihin, sekä koulutovereihin että perheeseen nähden ja miten vanhemmat suhtautuvat kuuroon lapseensa suhteessa muuhun perheeseen. Yhtenä indikaattorina ajattelimme olevan perheen halu yhteisen kielen löytämiseen.

Kysymys 8 (LIITE 2) Tällä kysymyksellä kartoitimme, kokevatko tytöt, että heillä on mahdollisuus toteuttaa haaveitaan ja kuinka toiveikkaana he näkevät oman tulevaisuutensa.

7.6.2 Kyselylomakkeen täyttäminen

Kerhot pidettiin yleensä lauantaisin tai joskus sunnuntaisin, ja ensimmäisessä ryhmässä tulivat 8- ja osa 9 luokan tytöistä. Kokoonnuimme molempien ryhmien kanssa samanaikaisesti, paikalla oli yhteensä 15 tyttöä 16:ta, yksi ei asu koululla. Aluksi kerroimme tytöille ryhmän ideasta ja miksi heidät oli kutsuttu koolle ja mitä tulevina kertoina tulisimme tekemään. Sen jälkeen kävimme kyselylomakkeen läpi tyttöjen kanssa tulkin välityksellä, jonka jälkeen tytöt saivat henkilökohtaisesti vastata kysymyksiin.

Kuva 2. Kyselylomakkeen läpikäyntiä

Vaikka tytöillä oli vapaapäivä, kukaan ei nurissut, tai ihmetellyt, miksi heidän piti olla koolla, päinvastoin he vaikuttivat innostuneilta. Aikaa lomakkeen täyttämiseen oli annettu noin 30 minuuttia ja kokonaisuudessaan kokoontumiseen meni aikaa reilu tunti. Tyttöjen kirjoittaessa lomakkeita otimme valokuvia. Kokoontumisen loputtua jokaisesta tytöstä otettiin kuva heidän näyttäessään omaa nimiviittomaa. Täytimme myös itse lomakkeen, koska halusimme lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta tyttöjen kanssa. Korostimme ryhmässä keskusteltavien asioiden luottamuksellisuutta.

Kuva 3: Heidi Majuri tulkkamassa kysymyksiä

7.6.3 Kyselylomakkeen tuloksia

Lomakkeita läpikäydessä huomasimme, että osalla tytöistä oli vaikeuksia ymmärtää kysymykset perusteellisesta kysymyksien läpikäynnistä huolimatta ja suurimmalla osalla oli vaikeuksia ilmaista itseään englanniksi. Joissakin tapauksissa tytöt olivat kopioineet vastauksia toisiltaan, mutta eräät asiat ymmärsimme kielimuurista huolimatta joutumatta tulkitsemaan vastauksia ja tekemään omia johtopäätöksiä. Asiat, jotka selkeästi tulivat esille, liittyivät harrastuksiin. Saimme myös selville, että lähes kaikki kokivat olevansa tasa-arvoisia kouluympäristössä. Lomakkeiden kautta tullut tieto tyttöjen englanninkielen hallinnasta ja suhtautumisesta itseensä vaikutti siihen, miten lähdimme toteuttamaan kerhokertoja.

8 KERHOJEN TOTEUTUS

8.1 Ensimmäinen kerhokerta

Olemme laskeneet sopivaksi kokoontumisajan pituudeksi 1,5 tuntia. Tämä kerta oli ensimmäinen yritys saada ryhmät jaettua kahtia, kuten ne tulevinakin kertoina tulevat toimimaan. Koska tyttöjen määrä eri luokilla vaihtelee, päätimme jakaa 9. luokan tytöt kahteen ryhmään, joita täydensimme 10. ja 8. luokan tytöillä. Vaikka tytöt ovatkin samalla luokalla, tyttöjen ikäjakauma vaihtelee 13:sta 24:ään. Ryhmien jaottelussa kysyimme apua koulun opettajalta, joka tuntee tytöt hyvin. Ensimmäisen kerran aiheena oli öOlet ainutlaatuinenö. (LIITE 3)

Kuva 4: Samrawit tulkkaa Raamatun tekstiä muulle ryhmälle

Kirjoitimme taululle tehtävänannon englanniksi. Tehtävänä oli piirtää kuva itsestä, jossa kuvata väreillä ja symboleilla omia positiivisia piirteitä tai vahvoja puolia. Tehtävänannon ymmärtäminen ei ollutkaan niin yksinkertaista kuin kuvittelimme, ja huomasimme esimerkinannon vaaralliseksi, koska tytöt kopioivat antamamme esimerkit lähes suoraan. Piirtämisen jälkeen kävimme läpi piirustukset ja tytöt saivat vuorollaan kertoa itsestään kuvien avulla. Tämä osuus toimi hyvin. Piirustuksen aikana tarjoilimme pientä syötävää rennon ilmapiirin luomiseksi. Valmistelimme tätä kertaa varten myös apupaperin johon kirjoitimme englanninkieliset raamatunkohdat sekä apukysymyksiä pohdittavaksi. Alun perin aikomuksemme oli kirjoittaa asiat vain taululle, mutta ajattelimme että käsiteltävistä asioista voisi olla hyötyä tytöille myös myöhemmin. Pyysimme erästä tyttöä lukemaan kohdat amharankielisestä Raamatusta ja viittomaan ne muille. Käytimme englanninkielisissä raamatunkohdissa yksinkertaista englanninkieltä sisältävää

raamatunkäännöstä (The Holy Bible 1992). Vaikka pyrimme käyttämään myös kysymysten asettelussa helposti ymmärrettävää englantia, pääsimme tyttöjen kanssa samalle aaltopituudelle vasta kun kävimme kysymykset läpi viittomin. Aloitimme sekä lope-
timme myös tämän kerran rukoukseen. Yritimme luoda tavaksi rukoilla aina viimeisenä Isä meidän -rukouksen.

Kuva 5: Lemlem esittelee muille ryhmäläisille omakuvaansa

Pidettyämme molemmille ryhmille kerhoa samasta aiheesta, pystyimme toteamaan, että jälkimmäisen ryhmän vetäminen oli helpompaa johtuen jo tutuiksi tulleista uusista viittomista, aikataulutuksen hallitsemisesta sekä toimivan ohjaustavan löytämisestä. .

8.2 Toinen kerhokerta

Tällä kerralla tyttöjen piirissä halusimme luoda rentoa yhdessäolon tunnelmaa. Meillä ei varsinaisesti ollut kokoontumiselle mitään aihetta tai teemaa. Päämääränäimme oli yhteishengen sekä keskinäisen luottamuksen kasvattaminen sekä yksinkertaisesti viettää mukavaa aikaa yhdessä. Tarjosimme aluksi kakkua ja karkkeja, paahdettuja siemeniä eli koloja ja mehua. Opetimme tytöille leikin, koska halusimme keventää tunnelmaa ja leikin kautta opetella tyttöjen nimet. Leikki oli muunneltu versio kääkkärämänty-nimisestä leikistä, jossa yhdessä taputetaan tiettyä rytmiä, sanotaan ensin oma ja sen jälkeen jonkun toisen leikissä olevan nimi.

Kuva 6: Degefan kynsiä lakataan

Olimme edellisellä kerhokerralla oppineet, että jokaisella tytöllä on oma nimiviittoma, ja meillekin oli sellaiset annettu, joten hyödynsimme niitä tässä leikissä siten, että sen sijaan että nimet olisi lausuttu, viitoimme nimemme. Puhuimme tyttöjen juttuja ja siirryimme herkuttelun jälkeen kauneushoitoihin. Teimme avokadoista kasvonaamioita, halusimme käyttää aineksia jotka ovat myös täällä saatavilla. Lakkasimme myös toistemme kynsiä keskustelun lomassa. Halusimme kannustaa tyttöjä pitämään huolta ulkonäöstään, ja näyttää, että kauneushoitoon ei välttämättä tarvitse kuluttaa paljoa rahaa, vaan esimerkiksi kasvonaamion voi tehdä alueella kasvavista hedelmistä ja kasveista.

Ilmapiiri oli mielestämme mukavan rento ja vapautunut. Kaikilla tuntui olevan hauskaa eikä kukaan jäänyt keskustelujen ulkopuolelle. Yhteinen vapaamuotoinen tekeminen auttoi tunnelman vapautumisessa, ja tutustuimme tyttöihin paremmin. Itse opimme myös tutustumisleikin avulla kerholaisten nimiä.

8.3 Kolmas kerhokerta

Kerran aiheena oli öJumalalla on sinulle suunnitelmaö. (LIITE 4) Päätimme käyttää aloituksena sekä hyvänä esimerkkinä Raamatun kertomusta Esteristä. Ensinnäkin, siksi koska hän oli nainen ja Jumalan mielen mukainen sekä toiseksi hänen elämällään oli kauaskantoisia seurauksia. Pyysimme tyttöjä lukemaan/muistelemaan Esterin elämää

etukäteen, koska ajattelimme lukemisen tapaamiskerralla vievän liian paljon aikaa. Raamatun kohta oli tytöille entuudestaan tuttu ja sikäli aihe oli helppo käsiteltäväksi.

Tahdoimme johdatella tyttöjä miettimään omaa elämäänsä ja tulevaisuutta. Pyysimme tyttöjä leikkaamaan lehdistä kuvia jotka jollain tavoin kuvastivat heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan, toiveitaan, haaveitaan ja tavoitteitaan ja liimasimme ne sitten paperille ns. aarrekartan tavoin. Oman aarrekarttansa tytöt saivat pistää esille vaikka vaatekaappinsa oveen muistutukseksi heille itselleen unelmistaan ja tulevaisuudenhaaveista. Kun suunnitelmat ja toiveet on hahmoteltu konkreettisesti, niitä kohti on helpompi pyrkiä.

Kuva 7: Tytöt askartelemassa aarrekarttoja

Halusimme tämän aiheen puitteissa korostaa tytöille, että kuurous ei ole este rakentaa omaa elämää sellaiseksi kuin haluaa. Puhuimme unelmista sekä elämänsuunnitelmista ja niiden eroista. Tahdoimme kannustaa tyttöjä haaveilemaan, myös mahdottomia asioita, mutta samalla suunnittelemaan tulevaisuuttaan realistisesti omien kykyjen ja lahjojen pohjalta.

Alussa meillä oli haasteena selittää unelman ja suunnitelman ero. Tytöt ymmärsivät kyllä eron, mutta eivät englanninkielisiä sanoja. Ongelmallisesta tilanteesta selvisimme antamalla käytännön esimerkkejä. Meistä oli mukava kuulla, että tytöillä oli suunnitelmia tulevaisuuden suhteen. Moni leikkasi kuvan perheestä ja lapsista aarrekarttaansa, mutta heillä oli myös urasuunnitelmia. Joku tahtoi laulajaksi, mitä ensin ajattelimme mahdottomaksi ja olevan unelma, mutta tytön mielestä se oli suunnitelma, tarvitsevat-han kuurotkin laulajia, jotka viittovat heille laulujen sanat! Kaikilla tytöillä vaikutti käymämme yhteisen keskustelun pojalta olevan optimistinen suhtautuminen tulevaisuuteen ja mahdollisuuksiinsa toteuttaa haaveitaan.

8.4 Neljäs kerhokerta

Neljännän kerhokerran aiheena oli ystävyys. (LIITE 5) Outi oli ennen kerhoa tehnyt puiset kuvaraamit, jotka hän oli päällystänyt kankaalla ja maalannut niihin pohjavärin. Katja puolestaan oli miettinyt aiheeseen sopivan pantomiimin harjoiteltavaksi ja valinnut siihen taustamusiikin.

Kuva 8: Tytöt maalaamassa taulua tv-huoneeseen

Edellisillä kerroilla olimme pohtineet yksilön suhdetta Jumalaan ja nyt halusimme tarkastella suhdetta muihin ihmisiin, erityisesti toisiin tyttöihin. Halusimme, että tytöt miettivät ystävyysyden olemusta ja sitä, mikä tekee hyvän ystävän.

Jokainen sai maalata aikaisemmin valmisteltuun taulupohjaan omannäköisensä kukan. Taulu kuvastaa tyttöjen monimuotoisuutta ja sitä, kuinka he yhdessä, erilaisina, luovat kauniin kokonaisuuden. Taulu jäi muistoksi tyttöjen TV-huoneen seinälle.

Lopuksi harjoittelimme draaman, joka oli tarkoitus esittää parin viikon päästä aamuharjauksessa. Draama kertoi Jeesuksesta, joka otti ihmisten sairaudet kantaakseen ja kärsi ystäviensä puolesta ristinkuoleman. Draamaharjoituksen kautta tytöt oppivat yhteistyötaitoja ja pääsevät kehittämään omaa ilmaisukykytaitoaan. Draaman esittäminen muille koulun oppilaille on oppimiskokemus sinänsä, se vaatii rohkeutta, mutta lisää myös itsetuntoa.

Kuva 9: Tytöt harjoittelemassa draamaa

Kerho oli monipuolinen ja meillä oli molemmilla selkeät vastualueet. Aluksi toimimme yhdessä ja keskustelu ystävydestä tyttöjen kanssa sujui ongelmitta. Aihe oli suhteellisen helppo käsitellä viittomilla ja ymmärtäminenkin alkaa jo meiltä sujua. Tytöt innostuivat maalaamisesta niin, että jotkut eivät olisi malttaneet lakata kukkansa maalaamista kankaalle. Draaman juonen esittäminen tytöille oli haastavampaa. Tytöt saivat itse valita ketä draaman henkilöistä he halusivat esittää. Katja eteni niin, että asetti tytöt lähtötilanteeseen ja näytti esimerkkinä itse, mitä tyttöjen roolihahmot seuraavaksi tekisivät ja kuinka liikkua. Näin edettiin koko draama läpi ja yhden harjoituskerran jälkeen tytöt saivat juonen kiinni. He olivat taitavia näyttelijöitä ja muutaman harjoituskerran läpi pantomiimi jo sujui moitteettomasti. Tytöt olivat innoissaan, kun saivat kuulla, että draama esitetään aamuhartaudessa.

Halusimme herätellä tyttöjen lahjoja, ja kannustaa heitä niiden monipuoliseen käyttöön. Tytöt ovat taitavia kädentaitoja vaativissa asioissa, mutta usein he tekevät jo ennestään tuttuja asioita, esimerkiksi kankaan kirjomista tai ompelutöitä. Kuitenkin esimerkiksi piirtäminen, maalaaminen tai näytteleminen antaa väylän purkaa tunteita ja uuden luomisella on voimaannuttavia vaikutuksia.

8.5 Viides kerhokerta

Aiheena olivat tytöt ja pojat ja sanottavaa oli paljon. Koska opinnäytetyömme kerhojen teemojen perustana on kristillinen ihmisenäkemyks, käsitelimme aihetta raamatullisesta näkökulmasta. Vaikka kristillisen avioliitonäkemyksen mukaan seksi kuuluu avioliittoon, otimme huomioon mahdollisuuden, että kaikki nuoret eivät välttämättä elä tämän

periaatteen mukaisesti. Koska HIV on ongelma myös Etiopiassa, päätimme keskustella aiheesta laajemmin, myös esiaviollisen seksin haitat sekä hyödyt huomioon ottaen. Olimme valmistelleet päivän aiheen pohjalta tytöille tukipaperin (LIITE 6) jonka avulla meillä oli tarkoitus käydä päivän aihetta läpi. Aamulla koululle lähtiessämme kuitenkin tajusimme, että sähköt olisivat poikki koko päivän emmekä päässeet tulostamaan tai monistamaan papereita.

Yritimme parhaamme mukaan keskustella seksistä, seurustelusta ja avioliitosta vajavai-
sella viittomakielen taidollamme. Esimerkiksi deittailu sanaa ei ole olemassakaan etio-
pialaisessa viittomakielessä tai amharassa, koska sellaista kulttuuria ei täällä ole. Koska
Etiopiassa tytöillä ja pojilla ei ole tapana viettää aikaa yhdessä kahdestaan, jos he eivät
seurustele vakavasti, tahdoimme kannustaa tyttöjä fiksuun deittailuun. Sillä tarkoitam-
me toiseen sukupuoleen tutustumista ilman, että avioliitto olisi välttämätön lopputulos.

Huomasimme, että vanhempien tyttöjen kanssa oli helpompi keskustella näistä asioista
ja he itsekkin puhuivat vapaammin. Vaikkakin aihe oli mielenkiintoinen, havaitsimme
pientä pilkintää loppuvaiheessa. Tulimme siihen johtopäätökseen, että puolitoista tuntia
pelkkää keskustelua on liian pitkä aika, kerhossa täytyy olla myös muita elementtejä.
Huomasimme, että tytöillä oli jo ennestään hyvät tiedot esimerkiksi siitä, mitä Raamattu
sanoo avioliitosta, mutta yllätyksenä tuli, että heidän mielestään naisella ei juuri ole
muuta vaihtoehtoa kuin mennä naimisiin. Koulullakin oli muutamia vanhempia naimat-
tomia naisia, mutta oppilaat ajattelivat vain heidän menevän naimisiin myöhemmin.

8.6 Kuudes kerhokerta

Kuudennella tapaamiskerralla oli tarkoitus jatkaa seksuaalisuuteen liittyvien asioiden
käsitlemistä. Viime kerta oli ollut positiivisten ajatusten jakamista, kun taas tällä ker-
taa oli tarkoitus käydä läpi ikävämpiä asioita. Jaoimme tietoisesti aiheet kahdelle kerho-
kerralle, koska asiaa on paljon, ja aiheet ovat tärkeitä pystyä käymään läpi ajan kanssa.
Olimme valinneet yhdessä harjoitteluohjaajamme kanssa aiheiksi ympärileikkauksen,
inestien ja seksuaalisen hyväksikäytön. Kaikki kolme ovat raskaita asioita, jotka kosket-
tavat monia ryhmämme tytöistä jollain tapaa. Edellisestä kerhokerrasta viisastuneina

päätimme käyttää tällä kertaa muitakin työmenetelmiä kuin ainoastaan puhetta. Koska tytöt olivat niin hyviä näyttelijöitä, päätimme lähestyä aiheita draaman kautta. Ajattelimme, että se voisi myös olla helpompi tapa käsitellä aiheita kuin joutua sanallisesti ilmaisemaan ajatuksiaan. Laadimme tätä kertaa varten myös tukipaperin (LIITE 7), missä oli faktaosuus erityisesti ympärileikkauksen vaaroista ja haitoista sekä sanastoa, koska aiheeseen liittyi paljon vaikeita sanoja.

Jaoin ryhmän tytöt kolmeen osaan. Jokainen pienryhmä sai yhden käsiteltävissä olevista aiheista, mistä heidän oli tarkoitus tehdä lyhyt, 5 minuutin näytelmä. Jokaisen näytelmän jälkeen keskustelimme näytelmässä esitetystä tilanteesta. Käytimme kysymyksinä miksi näin tapahtui? Kenen syytä se oli? Olisiko asian voinut ehkäistä? Mitä asialle voi tehdä sen jälkeen, kun se on tapahtunut? Ja viimeiseksi, mitä sinä voit tehdä, jos näin sattuu ystävällesi?

Kuva 10 ja 11: Tytöt esittämässä draamaa

Aiheiden käsittely draaman avulla osoittautui toimivaksi menetelmäksi. Tyttöillä oli täysin vapaat kädet kehittää draama kuten he halusivat. Emme puuttuneet siihen, mistä näkökulmasta he halusivat asian näytellä, emme myöskään näytelmän rakenteeseen. Tällä tavoin saimme pienen kosketuksen heidän näkemyksiinsä tilanteissa kuten seksuaalinen hyväksikäyttö, insesti tai ympärileikkaus. Draamojen ja keskustelun kautta tuli esille, että he kokevat tyttöjen, jotka joutuvat seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi olevan avuttomassa asemassa. Heidän mielestään asiasta ei voi kertoa muille, pelosta että uhria ei uskota. Painotimme tytöille, että aina on pakko kertoa tapahtuneesta jollekin ja annoimme selkeät ohjeet miten tyttöjen tulisi toimia jos heille sattuisi jotain tällaista koululla asuessaan.

Rankaksi teeman teki harjoitteluohjaajaltamme saatu tieto siitä, että monella tytöllä ainakin epäiltiin olevan kokemusta seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutumisesta. Ohjaajamme sanoi, että voimme kysyä tytöiltä suoraan, onko heitä ympärileikattu. Arastelimme niin henkilökohtaisen ja vakavan asian kysymistä, mutta päätimme toisen ryhmän kanssa tavallaan heittää kysymyksen ilmaan ja katsoa, miten tytöt siihen reagoisivat. Suurin osa tytöistä pudisti ponnekkaisesti päätään ja sanoi, ettei heitä ole ympärileikattu, mutta muutaman tytön välttelevästä reagoinnista voi vetää omat johtopäätöksensä.

8.7 Seitsemäs kerhokerta

Tahdoimme edellisen kerhokerran jälkeen tehdä jotain kevyempää ja mukavaa yhdessä. Mietimme, olisiko jotain konkreettista, mitä jokainen voisi saada itselleen muistutukseksi kerhosta ja siinä käydyistä keskusteluista. Outi oli tuonut helmiä Suomesta ja koulullakin oli helmiä, joita saimme luvan käyttää, joten päätimme, että jokainen saisi tehdä itselleen käsikorun. Se voisi olla ranteessa muistutuksena kevään sadosta, mitä se sitten henkilökohtaisesti kullekin on merkinnyt. Ennen kerhoa haimme helmet, leikkasimme siiman sopivan pituisiksi paloiksi ja teimme esimerkiksi yhden käsikorun. Halusimme pitää kerhon tällä kertaa molemmille ryhmille samanaikaisesti, koska tarkoituksena oli jakaa tytöille heistä otetut valokuvat. Mietimme, että olisi mukavaa jos kaikki pääsisivät näkemään toistensa kuvat.

Kuva 12: Valokuvien katselua

Kuva 13: Tirunesh askartelemassa käsikorua

Käsikoruista tuli yksilöllisiä ja tytöt pitivät niiden tekemisestä. He olivat 5. luokalla tehneet käsikoruja, joten homma sujui heiltä vaivatta ilman meidän apua. Tytöt olivat todella taitavia kokeilemaan omiakin käsikorumalleja. Oli hyvä ratkaisu olla molempien ryhmien kanssa samaan aikaan koska kerralle ei ollut varattu mitään varsinaista aihetta. Valokuvien julkinen näyttö toimi myös odotettua paremmin. Tytöt esittelivät kuviaan yleisinä ja antoivat kehuja ja ihailivat toistensa kuvia. Oli voittajatunne nähdä heidät niin yleisinä itsestään. Vertaisryhmän hyväksyntä ja kehut ovat tärkeitä nuorelle, ja uskomme, että ne merkitsivät enemmän kuin mikään meidän antamamme positiivinen palaute.

8.8 Kahdeksas kerhokerta

Viimeiselle kerralle olimme suunnitelleet, että tytöt täyttävät kyselylomakkeen uudelleen. Tarkoituksena oli verrata lomakkeiden vastauksia. Epäroimme, olisiko lomakkeesta hyötyä, jos ei muuten, niin ehkä tytöt osaisivat toisella kertaa jo ilmaista itseään paremmin. Kerhokertaan sisälsimme myös posselappujen kirjoittamisen. Posselappu on omalla nimellä varustettu paperi, joka kiertää kaikilla ryhmäläisillä. Jokainen kirjoittaa toisten papereihin jotain positiivista kyseisestä henkilöstä ja kierroksen loputtua jokaisella on kädessään paperi täynnä positiivista palautetta ominaisuuksistaan. Tahdoimme osaltamme myös kiittää tyttöjä yhteistyöstä ja antoisista kerhokerroista leipomalla leivoksia ja jakamalla pieniä lahjoja, joita olimme tuoneet Suomesta mukanaamme. Meillä oli ponnareita ja hiuskoristeita jaettaviksi ja annoimme jokaiseen tyttöjen asuinhuoneeseen amharankielisen kirjan, missä oli lyhyitä hartauksia jokaiselle päivälle.

Kuva 14: 9. ja 10. luokan tyttöjä

Kuva 15: 8. ja 9. luokan tyttöjä

Kerhokerta eteni sujuvasti, tytöt muistivat kyselylomakkeet ja niiden kysymykset. Varmuuden vuoksi pyysimme kuitenkin erään tytöistä viittomaan kysymykset muille, ja seurasimme sivusta, että kysymykset tuli tulkittua oikein. Pistimme tytöt vastaamaan kysymyksiin heti kerhokerran alussa, jotta pystyimme sen jälkeen siirtymään herkutteleluun ja lahjojen jakoon. Esitimme kiitoksemme tytöille ja kerroimme kuinka paljon kevään kerho ja heihin tutustuminen on meille merkinnyt. Itsetunnon loppukohotuksena täytimme vielä posselaput muistutukseksi että meistä pidetään ja olemme tarpeellisia. Olimme jo ehtineet tottua paikallisiin sähkökatkoksiin, mutta tällä kertaa se tuli juuri huonoimpaan aikaan silloin, kun tytöt olivat kirjoittamassa posselappujaan. Loppuaika kirjoitettiin muutaman otsalampun valossa.

Lomakkeet eivät tuoneet uutta antia verrattuna ensimmäisiin lomakkeisiin. Emme voineet siis verrata lomakkeita tavalla, jolla olimme alun perin suunnitelleet. Posselaput, joihin tytöt olivat kirjoittaneet positiivisia asioista toisistaan, toimivat ja tytöt olivat kekseliäitä kirjoittaessaan toistensa hyviä ominaisuuksia. Hauska huomio oli lukea, että yhden tytön lappuun oli kirjoitettu öyou are fatö mikä tässä asiayhteydessä oli kehu. Tyttö ei ollut mikään luuranko vaan ystävänsä mielestä kaunis, hyvinvoiva nainen.

9 HAVAINTOJA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Oltuamme kuurojenkoululla kohta kolme viikkoa ennakkokäsitys oppilaisista on osoittautunut varsin vääräksi. Alun perin kuvittelimme että oppilailla olisi huono itsetunto, että he olisivat ujoja ja syrjään vetäytyneitä. Koululla kohtasimme iloisiin, elämänmyönteisiin ja sosiaalisesti lahjakkaisiin nuoriin ja lapsiin. Kuurojen koulu on sisäoppilaitos ja lähes kaikki oppilaat asuvat alueella. Hosainan alueella on koulun ja sen tekemän työn ja valistuksen/kasvatuksen kautta totuttu kuuroihin normaalina osana yhteiskuntaa. Siitä kertoo muun muassa kuurot opettajat kuurojen koululla sekä viisi kuuroa opiskelijaa paikallisessa collegessa. Myös jumalanpalveluksissa kuuroilla on omat penkkirivit kirkon etuosassa ja jumalanpalvelus tulkitaan viittomakielelle. Mekane Yesus -kirkon työntekijät, jotka aiemmin ovat työskennelleet kuurojen koululla, pitävät nyt seminaareja jotka käsittelevät kuuroutta paikallisissa kouluissa ja yliopistoissa. Yleinen ilmapiiri kuuroja kohtaan Hosainassa on myönteinen. (Päiväkirjamerkintä 6.3.2009)

Kuurojen koulun oppilaiden elämää seuratessa mietimme usein, millaisia eväitä he olivat saaneet kotoaan elämään. Miten lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvien kehitysvaiheiden läpikäyminen onnistuu ympäristössä, jossa lapsi ei koe saavansa hyväksyntää tai yhteistä kommunikointikieltä ei ole?

Kuurojen koulun oppilaat olivat ulospäin onnellisen ja tasapainoisen oloisia. Useat heistä ovat onneksensa päässeet jo noin kuusivuotiaina ympäristöön, jossa saavat kokea olevansa tasa-arvoisia ja hyväksytyjä kuuroudestaan huolimatta. Iso tekijä oppilaiden hyvään itsetuntoon ja myönteiseen tulevaisuuden näkymään on kuurojen koulun hyväksyvä ja rohkaiseva ilmapiiri, sekä koulun keskinäinen sosiaalinen tukiverkosto. Vuosien aikana heistä tulee toisilleen kuin perheenjäseniä. Jos oppilas asuisi kotona ja olisi mahdollisesti ainoa kuuro koko yhteisössä, hän ei saisi samankaltaista vertaistukea.

Kyselylomake vahvisti käsityksemme siitä, että koululla kohdellaan oppilaita tasavertaisesti. Tytöt kokivat olevansa koulukavereidensa kanssa tasa-arvoisia. Kyselyn kautta saimme myös tietoa esimerkiksi tyttöjen perhesuhteista. Ilmeni, että usean tytön kotona osattiin viittomakieltä ainakin auttavasti. Yleensä viittomia osasivat parhaiten sisarukset. Heidi Majuri kertoi myös toisenlaisista perheistä, joissa esimerkiksi isä ei hyväksynyt kuuroa lasta eikä suostunut opettelemaan viittomia.

Tytöt kertoivat olevansa hyviä hiusten laittamisessa, ja muutenkin kädentaitoja vaativissa aineissa sekä urheilussa ja kouluaineissa. Iloiseksi tytöt saivat samat asiat kuin nuoret yleensä: television katselu, harrastukset ja tietokoneet.

Tytöillä oli realistiset käsitykset tulevaisuudesta ja työmahdollisuuksista. Kyselylomakkeista nousi toiveita työllistyä kampaamoalalla, päästä jatko- opiskelemaan yliopistoon tai valmistua kuurojen koulun opettajaksi. Moni tytöistä näki itsensä perheellisenä.

Emme keränneet tytöiltä erityistä palautetta kerhosta, koska kysymyksien ymmärtäminen oli tytöistä vaikeaa ja sen seurauksena vastaukset epäselviä ja vaikeasti tulkittavia. Mahdollisuus tulkin käyttöön oli vain ensimmäisellä kerralla.

10 ARVIOINTI

10.1 Hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Kehittämishankkeen keskeinen tavoite oli tukea kohderyhmän tyttöjen kasvua ja itsetuntoa. Kerhoissa ja niiden ulkopuolellakin tarjosimme tukea ja opastusta siinä määrin, kun osasimme. Tyttöjen elämää ja arkea lähestyimme yhdessä miettien tulevaisuuden mahdollisuuksia ja tavoitteita realistisesti ottaen huomioon kuuroudesta johtuvat mahdolliset rajoitukset. Keskustelimme seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ja annoimme tietoa esimerkiksi ympärileikkauksesta ja sen haitoista. Tuimme tyttöjen naiseutta sekä sanallisesti että käytännön toimin. Kerhoteemojen taustalla oli kristillinen arvomaailma, joka vaikutti niiden sisältöön. Näin tuimme tyttöjen hengellistä identiteettiä.

Hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen ja yhdessä kokeminen saivat tytöt löytämään voimavaroja itsestään. Itsetunnon kehitystä on vaikea arvioida ulkopuolisena näin lyhyen ajan sisällä, mutta huomasimme joissakin tytöissä tapahtuneen vapautumisen. Valokuvaprosessin ja valokuvien kautta tytöt pystyivät ilmaisemaan itsensä tavalla, jota kaikki eivät osanneet tai uskaltaneet aikaisemmin tuoda esille.

Työtä tehdessämme huomasimme, miten vaikeaa oli löytää aineistoa Etiopian, tai edes laajemmassa mittakaavassa Afrikan, vammaisista naisista. Epätasa-arvoisesta asemasta kertoo, että vammaisten naisten tilanteesta ei löydy kirjallisuutta, eikä siitä ole tehty tutkimuksia. Havainto itsessään kertoo epätasa-arvoisesta kohtelusta.

10.2 Eettisyys

Pohdimme prosessin edetessä paljon työn eettisyyttä. Suurin haaste oli yhteisen kielen puuttuminen. Emme aina kyenneet ilmaisemaan asiaamme niin hyvin kuin olisimme halunneet, emmekä aina osanneet tulkita tyttöjen viittomia. Joskus saattoi siis jäädä paljon asioita epäselväksi puolin ja toisin. Esimerkiksi sairauden tai vamman käsitteleminen voi olla kyseenalaista, mutta koska opinnäytteemme ja harjoittelumme nimen-

omaan keskittyä kuurojen koululle ja kerhoa pidettiin kuuroille tytöille, niin päätimme, ettei sitä voida pitää epäeettisenä. Kuuroutta ei pidetä sairautena, vaan lääketieteellisesti se määritellään aistivammaksi.

Kansainvälisen työn lähtökohta on, että lähtevä henkilö on valmis toisen kulttuurin kohtaamiseen. Lähtiessämme Etiopiaan meillä ei ollut valmista annettavaa, emme tahtoneet tarjota hanketta joka on rakennettu länsimaalaisesta kulttuurista käsin. Kuuntelemalla paikallisia ja tekemällä havaintoja toimintaympäristöstä yritimme parhaamme mukaan kehittää kerhot kontekstista käsin.

Koska havainnointi ilman asianomaisten lupaa olisi epäeettistä, kysyimme ensimmäisellä kerralla tulkin avustuksella tytöiltä, onko heillä mitään sitä vastaan, että valokuvaamme kerhokertoja. Myöhemmin pyysimme tyttöjen suostumuksen kirjallisena valokuvien julkiseen käyttämiseen esimerkiksi opinnäytetyössä. Luvan pyytäminen tyttöjen vanhemmilta olisi ollut mahdotonta, koska perheet asuivat ympäri Etiopiaa, eikä kaikkien vanhempien osoitetta edes ollut tarkasti tiedossa. Harjoittelun ohjaajamme sanoi, että luvan pyytäminen joko koulun rehtorilta tai tytöiltä itseltä riittää, ja päätimme, että kysymällä tyttöjen mielipidettä tukisimme heidän itsemääräämisoikeuttaan.

Hosainan kuurojen koulu toimii Mekane Yesus -kirkon alaisuudessa. Harjoittelussa edustimme Suomen lähetysseuraa, joka oli opinnäytetyön yhteistyökumppani. Toimintamme pyrki olemaan kirkon opin, ja Suomen lähetysseuran arvojen mukaista. Toimintamme ohjasi lähimmäisen rakkaus ja evankeliumin sanoma. Pyrimme tasa-arvoiseen kohtaamiseen tyttöjen kanssa lähtökohdista huolimatta.

Osa kerhomme tytöistä oli muslimeja, se ei kuitenkaan osoittautunut ongelmaksi kristillisten sisältöjen kannalta sillä kerho oli vapaaehtoinen ja koulun kaikki oppilaat olivat tottuneet hengellisyyteen osana arkea. Ihmetystä olisi enemmänkin herättänyt se, jos emme olisi lähestyneet aiheita hengellistä näkökantaa huomioon ottaen.

10.3 Ammatillisuuden arviointi

Suunnitteluvaiheessa eteneminen oli haastavaa, koska meillä ei ollut tarkkaa tietoa kohderyhmästä tai heidän tarpeistaan. Toimintaympäristö ja kieli, jolla kerhossa kommunikoimme, olivat meille vieraita. Jouduimme kerhojen laadinnassa ja kohderyhmän valinnassa huomioimaan vieraan kulttuurin tavat ja käyttäytymissäännöt. Kohtasimme paikan päällä sellaista, joka ei vastannut ennakkokäsityksiimme maasta ja ihmisistä siellä. Harjoittelun alussa emme voineet antaa paljoakaan tytöille koska emme osanneet edes heidän kieltä. Saimme olla vastaanottamassa paljon uutta, joka muutti meitä ja rikastutti maailmaamme. Opimme katsomaan maailmaa uusin silmin. Opimme, että on mahdotonta lähteä ja kohdata uusi kulttuuri muuttumatta itse.

Vasta paikan päällä päälle saavuttaessa pystyimme kehittämään kerhojen teemat kohderyhmän tarpeista käsin. Jouduimme kohtaamaan omat rajamme päivittäin kommunikaatiovaikeuksien ja kulttuurien yhteentörmäyksien takia. Suurin, mutta samalla antoisin, haaste oli opetella etiopialainen viittomakieli. Ilman viittomakielen hallintaa vuorovaikutus tyttöjen kanssa olisi jäänyt vähäiseksi ja olisi ollut mahdotonta saavuttaa opinnäytetyön tavoitteet. Arvioimme omaa ammatillisuuttamme kerhon edetessä, opimme omista virheistämme ja muutimme työtapoja kevään kuluessa.

Kolmen ammattiin valmistaman lukuvuoden jälkeen on ehtinyt kerätä paljon teorian tietoa nuorisotyöstä ja sen eri osa-alueista. Harjoitteluissa on ollut mahdollisuus panna oppimat taidot käytäntöön. Ulkomaanharjoittelu toi toimintaan omat haasteensa. Toimintaympäristö oli uusi ja tutut toimintamenetelmät täytyi soveltaa uuteen ympäristöön sopiviksi. Ammatillista osaamista mitattiin kyvyssä kohdata kohderyhmän tarpeet ja ylipäätään halussa tai pyrkimyksessä kohdata yksilöt kulttuurieroista huolimatta. Käytännössä tavoitteisiin pääseminen vaati kulttuuriin tutustumista, perehtymistä kuurojen asemaan, erityisesti tyttöjen kohdalta ja viittomien opettelua. Viittomien opettelu tapahtui itsenäisesti kirjojen avulla, osallistumalla oppitunneille ja keskustelemalla kuurojen oppilaiden ja opettajien kanssa.

Ammatillista kasvua tuotti välttämättömyys oppia hyväksymään, että asioita voidaan tehdä monella eri tavalla ilman, että toinen tavoista olisi toistaan parempi. Erilaisuuden kunnioittaminen ja arvostus olivat oppimisen paikkoja. Tasavertainen kohtelu, etnisyydestä, iästä tai sosiaalisesta asemasta riippumatta on helpompi hyväksyä moraalisenä ohje nuorana ajatustasolla kuin toteuttaa sitä elämässä. Vaikka toimimme ammattilaisena, mielipiteemme ei silti ole arvokkaampia kuin kenen tahansa muun. Kuuntelemalla muita, voimme parhaassa tapauksessa itse olla oppimassa jotain uutta ja arvokasta.

Ammatillisuus tuli esille ryhmän vetämisessä. Valmiutta työelämään kuvasi onnistunut tyttöjen kerho. Pyrkimyksemme oli luoda avoin, toimiva ja turvallinen ryhmä. Tavoitteisiin pääsemiseen apuvälineinä käytimme ryhmäytystä, ryhmädynamiikan kehittämistä harjoituksilla ja laittamalla persoonamme peliin. Käytimme vahvuuksiamme ja mielenkiinnon kohteitamme hyödyksi luodessamme kerhojen sisältöjä. Outin intohimoihin kuuluu valokuvaus, jota hyödynsimme työssä laajalti. Katjan harrastus on pitkään ollut draama, jota käytimme aktiivisesti yhtenä työvälineenä kerhoissa.

Diakoniatyöntekijän ammatillisuutta harjoittelun aikana sai kokeilla päivittäin. Lähimäisen rakkautta saimme opetella joka hetki. Tyttöjen asiat koululla olivat hyvin, mutta kotiolot vaihtelevat. Mietimme usein, miten lapset eivät oireile vaikeista elämänvaiheistaan, vaan ovat ulospäin iloisemman ja onnellisemman näköisiä kuin me suomalaiset ikinä. Onko kyse kulttuurillisista seikoista, että vaikeista asioista ei vain puhuta tai niitä ei murehdita, vai eikö lapsilla ole mahdollisuutta prosessoida negatiivisia tunteita? Esimerkiksi masennusta Etiopiassa ei juurikaan tavata. Sielunhoidollisia keskusteluja olisi varmasti ollut tarpeen käydä, mutta kielitaidon puuttuessa se olisi ollut mahdotonta.

LÄHTEET

- Dolisso, Desta 2000. Attitudes Towards Disability and the Role of Community Based Rehabilitation Programs in Ethiopia. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Central Intelligence Agency. The World Factbook. Africa: Ethiopia. Viitattu 15.11.2009. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>
- Harju, Kristiina 2000. Valmiina muutokseen: Aarrekartan avulla kohti uutta. Helsinki: WSOY.
- Heikkilä-Laakso, Kristiina & Heikkilä Jorma 1997. Innovatiivisuutta etsimässä: irtiottoa keskinkertaisuudesta. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja B 57.
- Lehtoranta, Pirjo 1995. Kuuro ja huonokuuloinen nuori: persoonallisuuden ja ammatillisen suuntautumisen kehitys. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Pehkonen, Eija 2009. Luento 28.1.2009. Narratiiviset menetelmät monikulttuurisessa työssä: Voimaannuttava valokuva. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Plan. Hankekuvaukset: Afrikka: HIV ja Aids Etiopia. Viitattu 10.11.2009. <http://www.plan.fi/toiminta/ohjelmatyoe/hankekuvaukset/afrikka/hivaidsetiopia/>
- Poussu-Olli, Hanna-Sofia 2003. Kuulovammaisuus. Naantali: Scribeo
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Savolainen, Miina 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment.
- Savolainen, Miina 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Ulla Halkola; Lauri Mannermaa; Tarja Koffert; Leena Koulu (toim.) 2009. Valokuvan terapeuttilinen voima. Helsinki: Duodecim, 2116227.
- Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Viitattu 6.10.2009. Saatavissa <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>
- Soroptimist international of Finland. Esittely. Viitattu 10.11.2009. <http://www.soroptimistit.fi/esittely>

Suomen Lähetyssseura. Kirkko tekee pioneerityötä kuurojen hyväksi Etiopiassa.

Viitattu 10.2.2009. Helsinki: Lähetyssseura.

<http://www.mission.fi/ajankohtaista/uutiset/nakokulmia/?x10477=441573>

Suomen Lähetyssseura. Työ maailmalla: alueet: Etiopia. Viitattu 10.11.2009.

Helsinki: Lähetyssseura.

http://www.mission.fi/tyo_maailmalla/alueet/etiopia/

Naisten sukuelinten silpominen. Faraon hovista savimajaan. Suomen Lähetyssseura 2008. Käsikirjoitus ja kertoja: Jouko Marttinen. Kuvaus ja editointi: Veikko Ruohotie.

http://www.mission.fi/aineistopankki/videot/naisten_sukuelinten_silpominen/

Teferra, Tirussew 2005. Disability in Ethiopia: Issues, Insights and implications. Addis Ababa: Addis Ababa University Printing Press.

Tomasevski, Katarina 1993. Women and Human Rights. Women and world development series. Avon: The Bat Press.

Tuominen, Jenni 2002. Koulutuksella kestäväään kehitykseen. Teoksessa Paula Alkio (toim.) Lapset ja nuoret matkalla kestäväään kehitykseen. Helsinki: Väestöliitto 2002, 7612.

Ulkoasiainministeriö 2006. Kehitysuutiset: artikkelit: PYM-hankkeista hyviä kokemuksia Etiopiassa. Viitattu 29.9.2009.

<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentId=45762&nodeId=32316>

Ulkoasiainministeriö. Etiopia: Kehityksen mittarit. Helsinki: Verkkoviestintäyksikkö. Viitattu 14.2.2009.

<http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=36502&contentId=1&culture=fi-FI>

Unicef a. Info by country: Ethiopia: overview. Viitattu 24.10.2009.
<http://www.unicef.org/ethiopia/overview>

Unicef b. Info by country: Ethiopia: statistics. Viitattu 12.10.2009.
<http://www.unicef.org/ethiopia>

Unicef c. Info by country: Ethiopia: The children. Viitattu 12.10.2009.
http://www.unicef.org/ethiopia/children_395.html

Unicef d. Info by Country: Ethiopia: Newsline. Viitattu 24.10.2009
United Nations Development Programme 2006. Ethiopia: Home. Viitattu 29.9.2009.
<http://www.et.undp.org/>

United Nations Development Programme 2006. Ethiopia: Home. Viitattu 29.9.2009.
<http://www.et.undp.org/>

Vohlonen- Cordova, Anna 2001. Naiset ja nuoret Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Helsinki: Väestöliitto

Voimauttava valokuva. Voimauttavan valokuvan menetelmä. Viitattu 14.10.2009.
<http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>

LIITE 2:Kyselylomake

1. Name three things that you are good at (for example social skills, hobbies/interests, school subjects).

---

2. Is there anything you want to be better at/improve in? What?

---

3. What makes you happy?

---

4. Do you feel equal with your schoolmates?

---

5. Does your parents or sisters/brothers know sign language?

---

6. Do you feel equal with your sisters/brothers?

---

7. How does your family show that they love you?

---

8. Where do you see yourself in 10 years? (Work, family situation etc.)

LIITE 3: Olet ainutlaatuinen

GOD HAS CREATED YOU

Psalm. 139:1-8

õLord you tested me. You know all about me. You know when I sit down and when I get up. You know my thoughts from far away. Lord. You know where I am going and when I am lying down. You know everything I do. Lord you know what I want to say, even before the words leave my mouth. Lord you are all around me óin front and in back of me. You gently put your hand on me. I am amazed at what you know. It is too much for me to understand. Your spirit is in every place I go. Lord, I canø escape you. Lord, if I go up to heaven, you are there. If I go down to the place of death you are there.ö

1. What does God know about you? (verses 1-5)
2. Since when has God cared for you?

Psalm 139:13-16

õLord, you made my whole body. You knew all about me while I was still in my mothers body. Lord I praise you! You made me in an amazing and wonderful way. I know very well that what you did is wonderful! You know all about me. You watched my bones grow while my body took shape, hidden in my mothersøbody. You watched my body parts grow. You listed them all in your book. You watched me every day. Not one of them is missing.

3. What part does God have in your creation?

Write down verses 13-14 in Amharic. Then, pray it with signs.

God created you. You are unique. There is no other like you.

You are precious to God!

Let us pray to God together and:

- thank God for making you just the way
you are
- thank God for loving you
- thank God for having a special plan for your life

LIITE 4: Jumalalla on sinulle suunnitelma

GOD HAS A PLAN FOR YOUR LIFE

Examples from the Bible.

Remember Esther from the Old Testament?

Read Esther 2-7 at home.

- Who was Esther?
- Why did the King choose Esther to become the Queen?
- Why did the King give a command that all Jews should be killed?
- What did Mordecai ask Esther to do?

“Mordecai, all the king's leaders and all the people of the king's provinces say, know this: the king has one law for any man or woman that goes to the king without being called. He must be put to death. The only way this law is not carried out is if the king puts out his gold scepter to the person. If the king does that, then the person's life will be saved.” 4:11

- How did Esther prepare herself for the task given to her? (4:15-16)

WHAT COULD GOD'S PLAN BE IN YOUR LIFE?

- What are your interests/ what are you good at?
- How can you use your gifts and skills to glorify God?
- What kind of dreams and plans do you have for your life?
- How can you know if they are also God's plans for your life?
- Do you think there is something you can not do because you are deaf?

“The Lord says, ‘I will teach you and guide you on the way you should live. I will protect you and be your guide.’”

Psalm. 32:8

LIITE 5: Ystävyys

FRIENDSHIP

- Who are your 3 best friends?
- What makes these people special? Why do you like them?
- What are the most important things in friendship?

Read 1.Corinthians 13:4-7. There you find a list of the characteristics of a true friend.

öLove is patient and love is kind. Love is not jealous, it does not boast, and it is not proud. Love is not rude, love is not selfish, and love does not become angry easily. Love does not remember wrong done against it. Love is not happy with evil, but love is happy with the truth. Love patiently accepts all things. Love always trusts, always hopes, and always continues strong.ö

Boys and Girls

Dating- hot or not?

- What is the difference between friendship and being boyfriend/girlfriend?
- Can a boy and a girl just be friends?
- How can you show your interest towards the other sex?
- How to date?
- What is inappropriate behaviour, clothing etc.

Sex- lust or love?

- When and with who?
- What does the Bible say about sex?
  - 1. Thes. 4:3-5

öGod wants you to be holy. He wants you to stay away from sexual sins. God wants each one of you to learn to control your own body. Use your body in a way that is holy and that gives honour to God. Don't use your body for sexual sin. The people who do not know God use their bodies like that.ö

- Why should one wait with sex until marriage?
  - Physical
  - Emotional
  - Spiritual aspects
- What if you have already had sex before marriage?
  - John. 8:11 *öGo now and leave your life of sinö*

Marriage- pain or gain?

- Why get married?
- Is there an alternative to marriage?
- Are wife and husband equal?

*öBe willing to obey each other. Do tis because you respect Christ. **Wives**, be under the authority of your husbands, the same as the Lordí*

***Husbands**, love your wives the same as Christ loved the church. Christ died for the church.ö öEphesians 5:21-25*

- How can you and your future husband/wife prepare yourself for marriage?
  - discuss about everything: money,children,work..
  - by praying

LIITE 7: Seksuaalinen hyväksikäyttö ja tyttöjen ympärileikkaus

HARMFUL SEXUAL BEHAVIOUR AND ITS CONSEQUENCES FEMALE GENITAL MUTILATION (FGM)

-Why is female circumcision practiced?

-What are the benefits of FGM?

-Why should this practice be stopped?

- Does not have an effect on moral behaviour
- Does interfere with normal body functions (for example, problems with monthly bleeding, leaking urine and stool)
- Can cause problems during and after childbirth
- Problems with sex
- Can cause difficulties to become pregnant
- Lasting pain
- It is opposite to God's will
-

“God saw all that he had made, and it was very good” Gen. 1:31

What can you do for female genital mutilation?

- Share the information that you have with other boys and girls in your community
  - Openly discuss this matter all together in your family
  - Encourage your future daughters to make their own decisions concerning their lives
  - Encourage circumcised women who have health problems to seek help_
  -
-

INCEST AND SEXUAL ABUSE

What does the word incest mean?

What is sexual abuse?

Sex is a gift of God that is supposed to be enjoyed
out of free will and within marriage!

LIITE 8: Eyerus

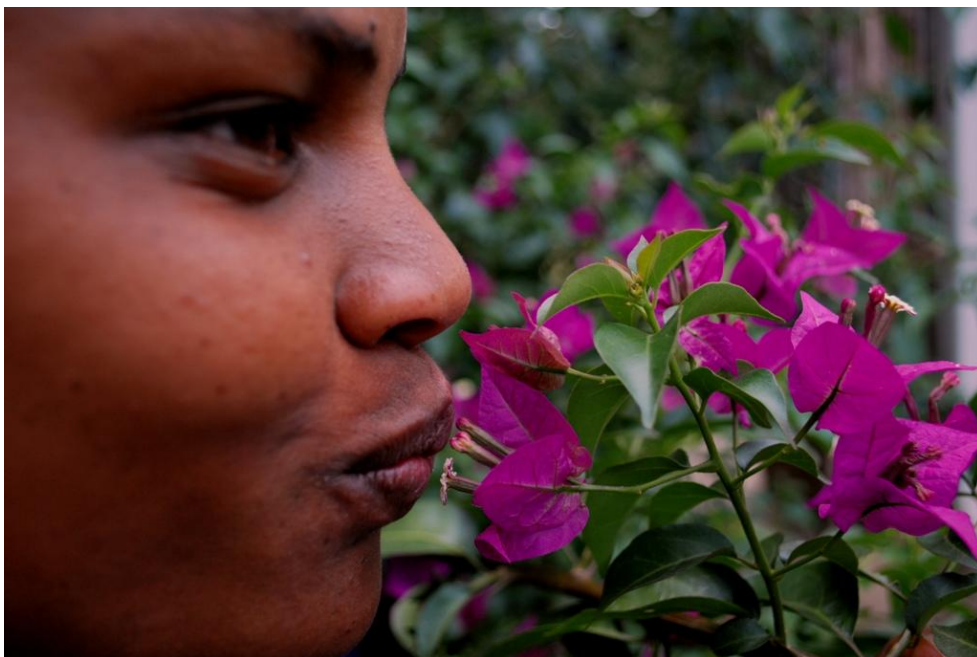

LIITE 9: Zehara

LIITE 10: Tirunesh

LIITE 11: Asegedech

LIITE 12: Degefa

LIITE 13: Desta

LIITE 14: Ejigayehu

LIITE 15: Lemlem

LIITE 16: Wosene

LIITE 17: Samrawit

LIITE 18: Leilte

LIITE 19: Meheret

LIITE 20: Selam

LIITE 21: Zebiba

LIITE 22: Tseganesh

LIITE 23: Meseret

